

**Hamina
Kotka
Miehikkälä
Pyhtää
Virolahti**

**Seudullinen lasten ja nuorten
hyvinvointisuunnitelma**

Sisältö

1 Seudullisen suunnitelman tarkoitus ja valmisteluprosessi.....	3
2 Lapsi- ja nuorisopolitiikka, visiot ja arvot.....	6
2.1 Etelä-Kymenlaakson strategiat ja suunnitelmat.....	7
3 Lasten ja nuorten kasvuolot ja hyvinvoinnin tila Etelä-Kymenlaaksossa	9
3.1 Lasten ja nuorten osuus väestöstä	10
3.2 Asuminen.....	12
3.3 Työllisyys ja rakennemuutos	14
3.4 Lapsiperheiden ja nuorten köyhyys.....	16
3.5 Terveys.....	18
3.6 Kasvuolosten turvallisuus	21
4 Lasten ja nuorten osallisuus ja sen kehittäminen.....	28
5. Etelä-Kymenlaakson kuntien hyvinvointia edistävät ja ongelmia ehkäisevät palvelut ja niiden katvealueet	32
5.1 Palveluiden luokittelu ja tuottamisen tavat.....	32
5.2. Palveluiden toteutuminen Etelä-Kymenlaaksossa.....	35
5.2.1 Neuvolapalvelut.....	36
5.2.2 Lasten kotihoito	36
5.2.3 Päivähoito ja esiopetus.....	38
5.2.4 Opetus ja erityisopetus	38
5.2.5 Kasvatus- ja perheneuvonta	40
5.2.6 Nuorisotyö	41
5.2.7 Maahanmuuttajapalvelut	42
6. Lastensuojelu	43
6.1 Ehkäisevä lastensuojelu	43
6.2 Lapsi- ja perhekohtainen lastensuojelu	44
6.3 Seudullinen lastensuojelun moniammatillinen asiantuntijaryhmä	46
6.4 Lastensuojelun edunvalvonta.....	46
7 Toimenpideohjelma	47
8 Suunnitelman seuranta ja arviointi.....	49

TIIVISTELMÄ

Haminan, Kotkan, Miehikkälän, Pyhtään ja Virolahden kunnat muodostavat yhteistoiminta-alueen. Myös lasten ja nuorten ja perheiden hyvinvoinnin tilaa ja kehitystä sekä heille suunnattuja palveluita on tarkoituksenmukaista tarkastella ja suunnitella yhteistyössä yksittäistä kuntaa laajemmalla alueella. Etelä-Kymenlaakson kuntien hallitukset päättivätkin v. 2008 seudullisen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman laatimisesta kuntakohtaisten suunnitelmien lisäksi. Tämän suunnitelmaraportin sisällöstä vastaa kyseisten kuntien virkamiehistä ja luottamusmiehistä koostuva työryhmä. Suunnitelmaprosessia on koordinoanut Socom osana Lastensuojelun kehittämissyksikkö –hanketta ja 1.8.09 alkaen osana Etelä-Suomen lapsen ääni –kehittämissohjelmaan kuuluvaa Kehikko –hanketta.

Etelä-Kymenlaakson seudullisen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman taustalla olevat visiot ja arvot ovat yhteneväiset valtakunnallisen lasten, nuorten ja perheiden politiikkaohjelman sekä Kymenlaakson maakunnallisen hyvinvointistrategian sisältöjen kanssa. Tavoitteena on **lapsiperheiden turvallinen arki, varhainen tuki ja syrjäytymisen ehkäiseminen, monikulttuurisuuden huomioon ottaminen, vastuullinen vanhemmuus sekä lasten ja nuorten osallisuuden edistäminen.**

Suunnitelmassa luodaan katsaus seudun lasten ja nuorten hyvinvoinnin tilaan ja kehitykseen tarkastelemalla tilasto-indikaattoreita sekä lapsille ja nuorille suunnattujen kyselyjen tuloksia. Suunnitelma sisältää myös tiedot niistä tukitoimista ja palveluista, joilla edistetään ja turvataan lasten ja nuorten kasvua, kehitystä ja hyvinvointia sekä ennaltaehkäistään ongelmia. Ehkäisevää lastensuojelua toteutetaan kuntien palveluissa kuten äitiys- ja lastenneuvolassa sekä muussa terveydenhuollossa, päivähoitossa, opetuksessa ja nuorisotyössä. Etelä-Kymenlaaksossa on viime vuosina toteutettu ja toteutetaan parhaillaan useita lasten ja nuorten hyvinvoinnin lisäämiseen tähtäviä seudullisia tai osaan kunnista kohdistuvia kehittämishankkeita.

Nupit Kaakkoon! –hankkeessa toteutetussa kyselyssä vuosina 2008-09 tavoitettiin laaja joukko seudun kunnissa asuvia 15-25 –vuotiaita nuoria. Nuoret arvostavat hyviä kavereita, hyviä kulkuyhteyksiä, perheen läheisyyttä ja jossain määrin myös hyviä harrastusmahdollisuuksia. Kyselyyn vastanneet arvioivat näiden asioiden myös toteutuvan kunnassaan varsin hyvin. Toisaalta valtakunnallisen kouluterveyskyselyn tulosten perusteella hyvinvoinnin eteen tulee edelleen tehdä määrätietoisesti työtä. Erityisesti koulujen fyysisessä ja sosiaalisessa ympäristössä koetaan puutteita. Hyvien ystävien puuttuminen ja koulukiusaaminen koskettaa vielä liian monen oppilaan arkielämää. Sekä valtakunnalliset tutkimukset että eteläkymenlaaksolaisten yläasteikäisten tutkimustieto viittaavat perheiden arkielämän paineisiin ja kiireeseen. Ajan ja huomion antaminen lapsille ja nuorille kodeissa ilman suorittamisaineita tai erityisiin harrastuksiin suuntautumista on asia jota lapset ja nuoret tarvitsevat ja arvostavat.

Tähän Etelä-Kymenlaakson seudulliseen suunnitelmaan kuulu toimenpide-ehdotusten osio asioista, joita kunnat yhteistoimin voivat jatkossa edistää seudun lapsiperheiden hyvinvoinnin turvaamiseksi ja havaittujen epäkohtien korjaamiseksi.

1 Seudullisen suunnitelman tarkoitus ja valmisteluprosessi

Lasten suojelu perustuu lapsen kansainvälisesti tunnustettuihin oikeuksiin, joita ovat oikeus suojeluun ja huolenpitoon, oikeus osuuteen yhteiskunnan voimavaroista sekä oikeus osallistua itseään koskevaan päätöksentekoon kehitystasonsa mukaisesti. Lasten ja nuorten tilanteeseen on alettu kiinnittää yhä suurempaa huomiota. Vaikka suuri osa lapsista voi edelleenkin hyvin, on erityispalvelujen tarve kuitenkin nopeasti kasvanut. Asiakkuudet lasten- ja nuorisopsykiatriassa, lastensuojelussa ja erityisopetuksessa ovat viime vuosina lisääntyneet. Ongelmien tunnistaminen ja niihin puuttuminen mahdollisimman aikaisessa vaiheessa on taloudellisesti edullisempaa kuin erityispalvelujen kuormittaminen. Se on myös inhimillisesti järkevämpää. Resurssien niukkuudesta johtuen tehtävä ei kuitenkaan ole helppo. Lasten ja nuorten hyvinvoinnin tilaan päästään vaikuttamaan vain kehittämällä uusia toimintatapoja. Kuntien yhteistyö varhaisen tuen moniammatillisen sektori- ja kuntarajat ylittävän toimintamallin rakentamisessa on ensiarvoisen tärkeää.

Uusi **lastensuojelulaki** (417/2007) tuli voimaan 1.1.2008. Lain lähtökohtana on, että lapsen hoito ja kasvatusta on vanhempien vastuulla. Yhteiskunnalla on kuitenkin vastuu siitä, että lapsilla on hyvät kasvuolosuhteet ja vanhemmilla tukea lasten kasvatukseen. Laissa on voimakkaasti korostettu ehkäisevän työn ja varhaisen tuen merkitystä. Lapsi- ja perhekohtaisen lastensuojelun tarvetta voidaan vähentää havaitsemalla varhain lasten huolenpitoon ja kasvatukseen liittyvät ongelmatilanteet sekä tarjoamalla jo peruspalveluissa perheille varhaista tukea niistä selviytymiseen.

Lastensuojelulaki velvoittaa kuntia laatimaan lastensuojelusuunnitelman (12 §). Kunnan tai useamman kunnan yhdessä on laadittava lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi ja lastensuojelun järjestämiseksi ja kehittämiseksi kunnan tai kuntien toimintaa koskeva suunnitelma, joka hyväksytään kunkin kunnan kunnanvaltuustossa ja tarkistetaan vähintään kerran neljässä vuodessa. Suunnitelma on otettava huomioon kuntalain (365/1995) 65 §:n mukaista talousarviota ja – suunnitelmaa laadittaessa. Lastensuojelusuunnitelman tulee sisältää tiedot lasten ja nuorten kasvuoloista sekä hyvinvoinnin tilasta, lasten ja nuorten hyvinvointia edistävästä sekä ongelmia ehkäisevistä toimista ja palveluista, lastensuojelun tarpeesta kunnassa, lastensuojeluun varattavista voimavaroista, lastensuojelulain mukaisten tehtävien hoitamiseksi käytettävissä olevasta lastensuojelun palvelujärjestelmästä, yhteistyön järjestämisestä eri viranomaisten sekä lapsille ja nuorille palveluja tuottavien yhteisöjen ja laitosten välillä sekä suunnitelman toteuttamisesta ja seurannasta.

1.1.2011 tulee voimaan **Laki nuorisolain uudistuksesta** (693/2010). Siinä säädetään menettelystä paikallisten viranomaisten monialaisen yhteistyön kehittämiseksi. Kunnassa tulee olla nuorten ohjaus- ja palveluverkosto, johon kuuluvat nuorten kannalta keskeisimmät toimialat, kuten opetus-, sosiaali- ja terveys-, ja nuorisotoimen sekä työ- ja poliisihallinnon edustajat. Myös muut viranomaiset, kuten esimerkiksi puolustushallinto, voi tarvittaessa kuulua verkostoon. Verkosto toimii vuorovaikutuksessa nuorten palveluja tuottavien yhteisöjen kanssa.

Verkoston tehtävänä on koota tietoja nuorten kasvu- ja elinoloista sekä arvioida nuorten tilannetta paikallisen päätöksenteon ja suunnitelmien tueksi. Verkosto edistää nuorille suunnattujen palvelujen yhteensovittamista ja vaikuttavuutta tavoitteena palvelujen riittävyys, laadukkuus ja saavutettavuus. Verkoston tulisi tehostaa nuorten palveluihin ohjautumista ja palvelusta toiseen siirtymistä ja edistää nuorten palveluiden järjestämiseen liittyvän tietojen vaihtoa sujuvuutta

suunnittelemalla yhteisiä menettelytapoja viranomaisten kesken. Verkosto ei käsittelee yksittäisen nuoren asioita vaan paikallistasolla yleisemmin nuorten tarvitsemien palvelujen toimivuutta.

Lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseen tähtää myös hallituksen lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin politiikkaohjelma, jonka keskeisiä asiakirjoja ovat hallituksen strategia-asiakirja 2007, Lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämissuunnitelma vuosille 2007 - 2011 sekä Nuorisolaki 72/2006, jonka 4 §:ssä säädetään nuorisopolitiikan kehittämissuunnitelmasta.

Kunta- ja palvelurakennemuutosten tarkoituksena on palvelurakenteiden vahvistaminen ja voimavarojen järkevä käyttö. Etelä-Kymenlaakson kunnat, Kotka, Hamina, Pyhtää, Miehikkälä ja Virolahti muodostavat yhteistoiminta-alueen, jolla on mahdollista koota laajempaa väestöpohjaa koskevia palveluja ja lisätä kuntien välistä yhteistoimintaa myös lasten ja nuorten hyvinvoinnin parantamiseksi. Kotkan, Haminan, Pyhtään, Miehikkälän ja Virolahden kunnat päätyivätkin laatimaan yhteisen seudullisen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman kuntien omien lastensuojelusuunnitelmien lisäksi.

Etelä-Kymenlaakson seudullisen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman työryhmä koottiin Kaakkois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskuksen Oy Socomin aloitteesta. Kaakkois-Suomen lastensuojelun kehittämissuunnittelijaksi lähtivät Etelä-Kymenlaakson kuntien hallituksille 4.1.2008 kirjeen, jossa kerrottiin lastensuojelulain 12 §:n mukaisesta lastensuojelusuunnitelmasta ja sen velvoitteista sekä pyydettiin nimeämään jäsenet seudullista lastensuojelusuunnitelmaa laativaan työryhmään. Kunnat nimesivät työryhmään sekä virkamies- että luottamushenkilöjäsenensä, ja työryhmän käynnistämiskokous pidettiin Kotkassa 1.4.2008. Seudullisen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmatyöryhmän kokoonpano on seuraava:

luottamushenkilöjäsen Eija Rommi, Kotka, työryhmän pj., sosiaali- ja terveyslautakunta

varalla: luottamushenkilöjäsen Kari Tiusanen, Kotka, sosiaali- ja terveyslautakunta (28.8.09 saakka)

sosiaalijohtaja Marja-Liisa Grönvall, Kotka

vt. opetustoimen johtaja Eija Vulkko, Kotka

luottamushenkilöjäsen Helena Pötrönen, Kotka, lasten ja nuorten palveluiden lautakunta

varalla: luottamushenkilöjäsen Pia Paukku, Kotka, lasten ja nuorten palveluiden lautakunta (28.8.09 saakka)

luottamushenkilöjäsen Mia Harkko, Kotka (28.8.09 alkaen)

varalla: luottamushenkilöjäsen Päivi Norhio, Kotka (28.8.09 alkaen)

johtava sosiaalityöntekijä Tarja Vihtonen, Hamina

luottamushenkilöjäsen Timo Hyvönen, Hamina perusturvalautakunta 18.2.2009 alkaen luottamushenkilöjäsen Marja Silvennoinen, Hamina perusturvalautakunta

sosiaali- ja terveystoimen johtaja Terttu Franssila, Pyhtää

luottamushenkilöjäsen Elina Kantola, Pyhtää

*sosiaali- ja terveysjohtaja Marjo Seuri, Miehikkälä
varalla: kunnanhallituksen jäsen Päivi Kärhä, Miehikkälä*

*luottamushenkilöjäsen Pirjo Harjula-Ristola, Virolahti (28.8.09 saakka)
varalla: sivistystoimenjohtaja Auli Hyttinen, Virolahti*

Työryhmän kokouksiin ovat osallistuneet myös hyvinvointialan tutkimus- ja verkostojohtaja Irma Pahlman Kuopion yliopistosta sekä Lastensuojelun kehittämissyksikön kehittämissuunnittelijat Paula Ylönen ja Eija Vikman syksyyn 28.8.09 saakka. Viime mainittu toimi myös työryhmän sihteerinä. Kehikko-hankkeen kehittämissuunnittelijat Tarja Nyström ja Päivi Kaski ovat osallistuneet työryhmään 5.2.2010 alkaen. Suunnitelman kirjoittamiseen ovat lisäksi osallistuneet Saimaan ammattikorkeakoulun sosionomiopiskelija Hanna Nikku, hanketyöntekijä Veli-Matti Toikka sekä projektityöntekijä Kirsti Trygg Kymenlaakson ensi- ja turvakotiyhdistyksestä sekä Kymenlaakson ammattikorkeakoulun sosiaalialan ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon opiskelijoita.

Työryhmä on kokoontunut 1.4.08, 12.5.08, 26.8.08, 27.11.08, 19.2.09, 28.8.09, 5.2.10, 23.4.10 ja 28.5.10 ja 27.8.10 ja 11.10.10. Kokouksessaan 26.8.2008 työryhmä päätti työskentelynsä etenemisestä niin, että kunnat tekevät ensin omat lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmansa, minkä jälkeen työryhmä työstää seudullisen suunnitelman. Työryhmän aloitteesta pidettiin 2.4.2009 Haminan Vehkalahtitalossa Lasten ja nuorten hyvinvointiseminaari, jonka ohjelman suunnittelusta työryhmä vastasi, ja jonka käytännön järjestelyt hoidettiin yhteistyössä Kotkan – Haminan seudun seutuvaltuuston ja Cursor oy:n kanssa. Osallistujia oli kaikkiaan 88, joista luottamushenkilöitä yhteensä 44 alueen eri kunnista ja eri hallintokunnista.

Seudullisen suunnitelman tavoitteena on kartoittaa koko alueen yhteisiä lasten ja nuorten hyvinvoinnin palvelujen tarpeita, löytää alueelle yhteiset kehittämisen kohteet sekä rakentaa/sopia tarkoituksenmukaiset seudulliset palvelut.

Lastensuojelulain mukaisten suunnitelmien lisäksi vuoden 2011 alusta kunnissa on koottava hyvinvointitietoa nuorista ja toimittava monialaisessa yhteistyössä nuorten asioissa. Kunnissa olisi tärkeää suunnitella miten nämä osittain samaan väestönosaan kohdistuvat tiedonkeruu- ja yhteistoimintaprosessit voisivat palvella ja täydentää toisiaan.

2 Lapsi- ja nuorisopolitiikka, visiot ja arvot

Lasten ja nuorten hyvinvointistrategiötä tehdään sekä paikallisella, seudullisella (maakunnallisella) että valtakunnallisella tasolla. Kuviossa 1. on havainnollistettu eri suunnitelmaprosesseja ja niiden linkittymistä toisiinsa. Tavoitetilana tulevaisuudessa on päällekkäisten suunnitelmaprosessien välttäminen ja hyvinvointitiedon keskitetty ja systemaattinen tuottaminen palvelemaan eri strategiaprosesseja.

Valtakunnallisella lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin politiikkaohjelmalla tuetaan lasten, nuorten ja perheiden arjen hyvinvointia, vähennetään syrjäytymistä, lisätään lasten ja nuorten osallistumista ja kuulemista sekä lasten oikeuksista tiedottamista.

Ohjelma jakautuu kolmeen osa-alueeseen:

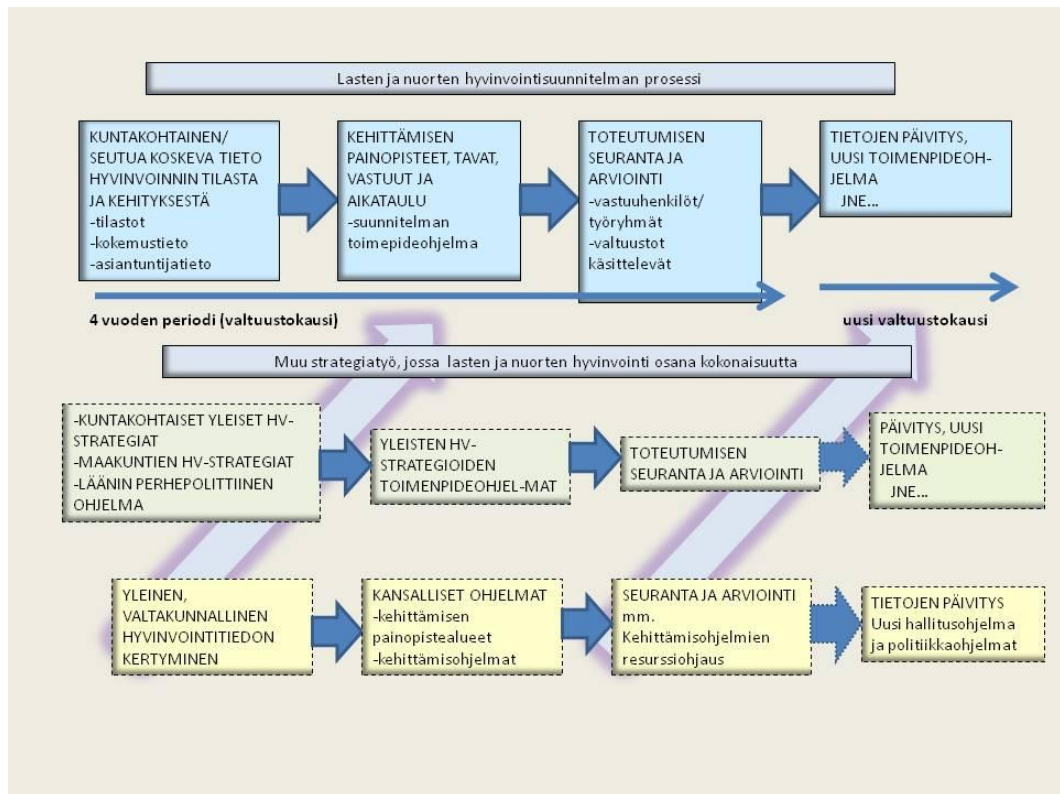
- lapsilähtöinen yhteiskunta
- hyvinvoiva lapsiperhe
- syrjäytymisen ehkäiseminen

Politiikkaohjelma kokoaa eri hallinnonalojen ja eri toimijoiden samaan päämäärään tähtäviä ratkaisuja, joiden yhteensovituksesta se vastaa. Perustana yhteistyölle on valtioneuvoston lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämisohjelma.

Hallitusohjelman mukaan lasten, nuorten ja perheiden politiikkaohjelmassa kiinnitetään huomiota:

- lasten ja nuorten syrjäytymisuhkien ja pahoinvoinnin varhaiseen tunnistamiseen ja tukeen
- lasten ja nuorten huostaanottojen tarpeen vähentämiseen
- lasten ja nuorten terveyserojen kaventamiseen sekä terveiden elintapojen ja mielenterveyden edistämiseen
- lapsiperheiden hyvinvoinnin, taloudellisen aseman ja palveluiden parantamiseen
- vanhemmuuden tukemiseen ja yhteisöllisyyden vahvistamiseen
- nuorten koulutukseen ja työllisyyteen
- lasten ja nuorten kansalaistaitojen, kuulemisen, harrastustoiminnan ja osallistumisen edistämiseen
- lasten ja nuorten elinolojen, erityisesti lapsiköyhyyden seurannan tietopohjan parantamiseen
- päätösten lapsivaikutusten arvioinnin kehittämiseen
- lapsen oikeuksista tiedottamisen edistämiseen

Hyvinvoinnin osa-alueiden toteutumista ja kehitystä kuvaavien indikaattorien kokoamistyö on osin kesken ja koonnin yhtenä lähtökohtana on Ruotsissa käytössä olevat tunnusluvut. Kaikkia ko. mallissa olevia tilastotietoja ei ole Suomessa saatavilla vielä. (Kts. tarkemmin http://www.minedu.fi/lapset_nuoret_perheet/Osa-alueet/Lapset/?lang=fi)

Kuvio 1. Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman prosessi ja linkittyminen

Lasten ja perheiden palveluissa meneillään olevien kehittämishankkeiden, kuten Kaste-ohjelman tavoitteet linjautuvat hallituksen laatimien suuntaviivojen mukaisesti.

2.1 Etelä-Kymenlaakson strategiat ja suunnitelmat

Kymenlaakson maakunnallisen hyvinvointistrategian päivittäminen tehtiin vuosina 2005-2007 (Dufva & Arola, 2007). Uusi strategia kattaa vuodet 2007-2015. Strategian tavoitteena on edistää alueen asukkaiden hyvinvointia harkitusti, suunnitelmallisesti ja pitkäjänteisesti. Kymenlaakson hyvinvointivisio vuoteen 2015 määritellään strategiassa seuraavasti:

”Vuonna 2015 kymenlaaksolainen elää tasapainoisesti kehittyvässä asuin- ja toimintaympäristössä, jossa jokaisella yhteisön asukkaalla on mahdollisuus hyvään toimeentuloon ja työhön sekä terveelliseen, turvalliseen ja yksilölliseen elämään.”

Strategian valmistelusta on vastannut viisi asiantuntijatyöryhmää: Lapsiperheiden hyvinvointi, Ikääntyvien hyvinvointi, Sosiaali- ja terveydenhuolto hyvinvoinnin edistäjänä, Koulutus hyvinvoinnin edistäjänä, Viihtyvyys hyvinvoinnin mahdollistajana sekä Teknologia ja yrittäjyys hyvinvoinnin edistäjänä. Työryhmät laativat omat työryhmäkohtaiset strategiansa, joihin sisältyy toiminta-ajatus, visio, keskeiset tavoitteet ja toimenpiteet sekä kärkihankkeet.

Lapsiperheiden hyvinvointi-työryhmä määritteli strategiatyön **toiminta-**ajatuksiksi:

”Kymenlaaksossa lapsiperheillä on turvallinen arki.”

Lapsiperheiden hyvinvoinnin **visio** vuoteen 2015 on seuraava:

”Kymenlaakson lapsiperheitä arvostetaan ja tuetaan. Kymenlaaksossa vallitsee kannustava ja uutta luova ilmapiiri ja lapset kasvatetaan monikulttuurisuuteen ja yhteisöllisyyteen. Syrjäytymiskehitykseen on pystytty vastaamaan ajoissa terveyttä edistävillä toimintamalleilla. Perheet, lapset ja nuoret voivat hyvin.

Maakunnassa lapsiperheiden lukumäärä kasvaa. Lapsiperheet asuvat viihtyisässä ja turvallisessa ympäristössä. Vanhemmilla on työtä, aikaa perheelle ja riittävä toimeentulo turvata lastensa elämä. Aikuiset kantavat aikuisille kuuluvan vastuun ja antavat lapsille aikaa olla lapsia. Yhteistyö ja verkostoituminen yli sektori- ja kuntarajojen toimii lapsen parhaaksi.”

Maakunnallisen strategian visioiden taustalla olevat lapsiperheiden hyvinvoinnin **arvot** voidaan luettelona esittää seuraavasti:

turvallisuus, tuki ja kannustus, uudistuminen, monikulttuurisuus, yhteisöllisyys, syrjäytymisen ehkäisy ja terveyden edistäminen, työllisyys ja riittävä toimeentulo, vastuullinen vanhemmuus, yhteistyö ja verkostoituminen

Uuden lastensuojelulain mukaiset lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmat (laissa lastensuojelusuunnitelmat) valmistuivat Etelä-Kymenlaakson kuntiin vuosina 2009-2010. Näissä suunnitelmissa esiin tulevat arvot ja visiot ovat yhtenevät maakunnallisessa hyvinvointistrategiassa v. 2007 esitettyjen arvojen ja visioiden kanssa. Lisäksi kuntien lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmissa mainitaan edellä esitettyjen arvojen lisäksi

- ***varhainen tukeminen ja osallisuus*** (Hamina, Kotka).

Kahdessa suunnitelmassa mainitaan lisäksi kuntien yleisistä strategioista poimituina

- ***taloudellisuus ja kustannustehokkuus*** (Hamina, Pyhtää)

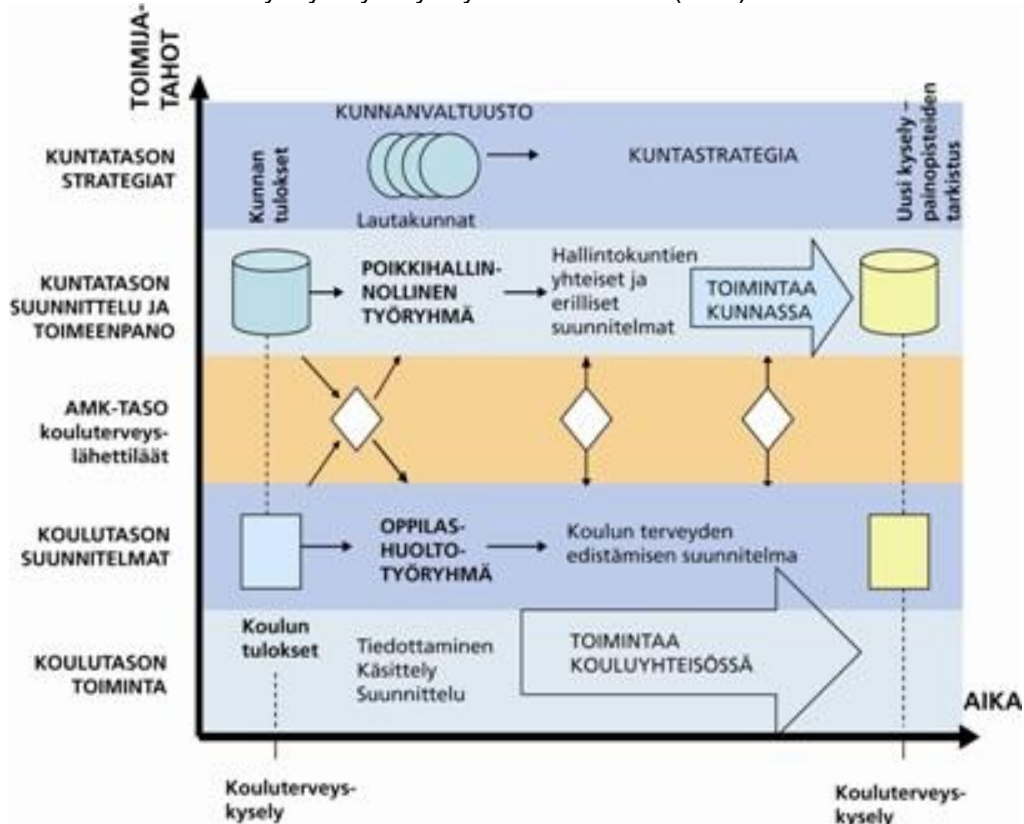
3 Lasten ja nuorten kasvuolot ja hyvinvoinnin tila Etelä-Kymenlaaksossa

Lasten ja nuorten hyvinvoinnin tilaa voidaan kartoittaa kokoamalla tietoa ainakin kolmesta erilaisesta lähteestä:

- 1) Lapsilta, nuorilta ja vanhemmilta suoraan saatu kokemustieto (esim. kyselyt, haastattelut, asiakaspalautteet)
- 2) Asiantuntijatieta, kuten lasten ja nuorten palveluissa toimivien ammattilaisten käsitykset
- 3) Hyvinvoinnin tilaa ja kehitystä kuvaavat tilastotiedot, kuten hyvinvointi-indikaattorit

Tietyn alueen lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin tilan kartoittamiseen luotettavasti tarvitaan monipuolista tietolähteiden käyttöä ja tietojen huolellista analyysia. Silloin kun seurataan hyvinvoinnin ja sen osa-alueiden kehitystä ajassa, tulee selvityksen tekijällä olla käytettävissään tietoja, joita on kerätty eri vuosina systemaattisesti samanlaisina toistettujen menetelmien avulla. Kokemustiedon osalta hyvä esimerkki on Terveystieteiden tutkimuskeskuksen (aik. Stakes) kouluterveystutkimus, jossa koululaisilta on jo vuosien ajan kysytty laajasti ja pääosin samoin kysymyksin heidän kokemuksiaan hyvin- ja pahoinvoinnista. Kouluterveystutkimuksia voitaisiin nykyistä laajemmin käyttää koulu- ja paikkakunta-kohtaisten toimenpideohjelmien tietopohjana ja kehityksen seurannan välineenä. THL:n verkkosivuilla on löydettävissä toimintamalli kouluterveyskyselyn hyödyntämiseen kunnissa.

Kuvio 2. Kouluterveyskyselyn hyödyntämisen malli (THL)

THL on laatinut kunnilta keräämistään tiedoista hyvinvointi-indikaattorilistoja. THL:n indikaattorihankkeessa (vuodesta 2009 alkaen) on Lasten ja nuorten hyvinvoinnin kuvaajiksi valittu 27 tilastotietoa (Liite 1). Näistä valtakunnalliseen Kaste-ohjelmaan

on valittu 19 kaikenikäisten hyvinvointia mittaavaa tilasto-indikaattoria, jotka on ryhmitelty kolmeen tavoiteluokkaan. Tähän seudulliseen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaan on näistä Kaste-indikaattoreista muun tilastotiedon ohella valittu seuraavat Kaste-indikaattorit, jotka kuvastavat lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin tilaa:

Tavoite 1. Osallisuus lisääntyy ja syrjäytyminen vähenee

Indikaattorit:

- *lastensuojelun toimenpitein kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten määrä suhteessa ikäryhmään kääntyy laskuun*
- *koulutuksen ulkopuolelle jäävien 17-24-vuotiaiden nuorten osuus ikäluokasta on alle 10 %*
- *toimeentulotukea pitkäaikaisesti tarvitsevien 18-24-vuotiaiden osuus vastaavasta ikäluokasta puolittuu*
- *pitkäaikaistyöttömien määrä vähenee*
- *pitkäaikaisasunnottomuus puolittuu*

Tavoite 2. Hyvinvointi ja terveys lisääntyvät, hyvinvointi- ja terveyserot kaventuvat

Indikaattorit:

- *tupakoivien 16–18-vuotiaiden osuus vähenee viisi prosenttiyksikköä*
- *lapsiperheiden pienituloisuusaste vähenee alle 10 prosenttiin*

Tavoite 3. Palveluiden laatu, vaikuttavuus ja saatavuus paranevat, alueelliset erot vähentyvät

Indikaattorit:

- *sosiaalityöntekijävaje vähenee*

Kaste-indikaattoritaulukot on merkitty tekstiin punaisella taustavärillä.

3.1 Lasten ja nuorten osuus väestöstä

Etelä-Kymenlaakson kuntien väestötiedot osoittavat kuntien lasten ja nuorten absoluuttisen lukumäärän pysytelleen suunnilleen samana tai jopa lisääntyneen vuodesta 2008 vuoteen 2009. Myönteistä kehitys on ollut erityisesti Kotkassa ja Pyhtäällä. Väestön ikärakenteen muutos vanhimpien ikäluokkien kasvaessa vähentää kuitenkin lasten ja nuorten suhteellista osuutta kunnan asukkaista. Lasten ja nuorten suhteellinen osuus onkin viime vuosina ollut lievästi aleneva kaikissa kunnissa (Liite 2) ja kehityksen ennustetaan jatkuvan myös tulevaisuudessa vuoteen 2040 asti (Liite 3).

Taulukko 1. Alle 18-vuotiaat kunnittain vuonna 2008 ja 2009

	2008	2009
Hamina	4004	3976
Kotka	9925	9983
Miehikkälä	375	373
Pyhtää	1064	1098
Virolahti	616	611
Yhteensä	15984	16041

Lähde:Tilastokeskus

Taulukko 2. Alle 18-vuotiaat maakunnittain vuonna 2008 ja 2009

	2008	2009
Kymenlaakso	34110	33757
Etelä-Karjala	24470	24106
Yhteensä	58580	57863

Lähde:Tilastokeskus

Alle 18 –vuotiaiden prosenttiosuudet väestöstä vuonna 2009 ovat: Hamina 18,3 %, Kotka 18,2 %, Miehikkälä 16 %, Pyhtää 20,7 % ja Virolahti 17,3 %. Lasten ja nuorten osuus on pienin Miehikkälässä ja Virolahdella. Kotkan ja Haminan osuudet ovat lähes samat ja Pyhtäällä se on Etelä-Kymenlaakson suurin.

Alle 15-vuotiaiden suhteellinen osuus vuonna 2009 on samoin pienin Miehikkälässä (12,8 %) ja suurin Pyhtäällä (16,8 %). Vuoden 2008 luonnollinen väestömuutos oli tilastokeskuksen mukaan Kotkassa -112, Haminassa -167, Miehikkälässä -35, Virolahdella -34 ja Pyhtäällä -12.

Maahanmuuttajalasten ja -nuorten osuus väestöstä

Etelä-Kymenlaakson monikulttuurisuutta voidaan mitata esimerkiksi väestön kielen tai kansalaisuuden mukaan. Tilastokeskuksen mukaan muita kuin suomen, ruotsin tai saamen kieltä puhuvia oli Etelä-Kymenlaakson alueella vuonna 2008 eniten Kotkassa (4,54%) ja toiseksi eniten Virolahdella (4,19 %). Seuraavaksi tulevat Miehikkälä (3,53 %), Hamina (3,46 %) ja Pyhtää (2,06%) Suurin yksittäinen kieliryhmä olivat venäjänkieliset.

Ulkomaan kansalaisten prosenttiosuudet ovat hieman pienemmät. Eniten ulkomaan kansalaisia vuonna 2008 oli Virolahdella (3,88 %) ja toiseksi eniten Kotkassa (3,72 %). Miehikkälässä ulkomaan kansalaisia oli 2,68 %, Haminassa 2,55 % ja Pyhtäällä 1,59 %. Sekä määrällinen että prosentuaalinen osuus on noussut kaikissa kunnissa vuodesta 2006 vuoteen 2008. Kuntaan muuttaneiden ja kunnasta poismuuttaneiden ulkomaalaisten erotus (nettosiirtolaisuus) oli vuonna 2008 tilastokeskuksen mukaan Kotkassa 329, Haminassa 52, Virolahdella 30, Pyhtäällä 12 ja Miehikkälässä 9.

Taulukko 3. Vieraskieliset lapset ikäryhmittäin

	2006	2007	2008	2009
0 – 4 v.				
Kymenlaakso	252	291	324	357
Etelä-Karjala	181	178	190	207
Kaakkois-Suomi yht.	433	469	514	564
5 - 9 v.				
Kymenlaakso	254	273	315	351
Etelä-Karjala	160	189	206	218
Kaakkois-Suomi yht.	414	462	521	569
10 - 14 v.				
Kymenlaakso	236	270	293	346
Etelä-Karjala	197	186	186	197

Kaakkois-Suomi yht.	433	456	479	543
15 - 19 v.				
Kymenlaakso	333	323	345	375
Etelä-Karjala	251	280	286	307
Kaakkois-Suomi yht.	584	603	631	682

(Lähde:Tilastokeskus)

Kymenlaaksossa maahanmuuttajalasten määrä on kolmessa vuodessa kasvanut nopeasti, noin sadalla lapsella kussakin kolmessa ikäryhmässä. Nuorten 15-19-vuotiaiden määrä ei sen sijaan ole lisääntynyt yhtä voimakkaasti. Ero Etelä-Karjalan ja Kymenlaakson maakuntien välillä on merkittävä, sillä eteläkarjalaiskunnissa kasvu on ollut hillitympää eikä 10-14-vuotiaiden ikäryhmässä ole lainkaan ollut kasvua viimeisten vuosien aikana.

Etelä-Kymenlaakson kuntien lapsia, nuoria ja lapsiperheitä koskevien strategioiden visiot ja arvot heijastavat tilastoissa näkyviä kehityssuuntia. Lasten ja perheiden hyvinvoinnista huolehtimalla turvataan kunnan ja seudun tulevaisuus. Seudun väestönkehityksessä on positiivista lasten ja nuorten absoluuttisen lukumäärän vakaus ja jopa hienoinen kasvu. Osa tästä kasvusta selittyy maahanmuutosta ja paluumuutosta. Erilaisille perheille suunnattu tuki, vakaat elinolot, uutta luova ilmapiiri sekä monikulttuurisen yhteisöllisyyden vakiintuminen ovat avaintekijöitä seudun tulevalle väestökehitykselle.

3.2 Asuminen

Viime vuosikymmenen kuluessa asumismenojen osuus tuloista on kasvanut vuokra-asunnoissa asuvilla. Toisaalta asuntolainojen alhainen korkotaso ja laina-aikojen pidentyminen ovat aikaisempaa paremmin mahdollistaneet omistusasunnon hankkimista. Yli puolet yhteiskunnan maksamista asumisen tuista (yleinen asumistuki ja asuntolainojen korkojen verovähennystuki) maksetaan lapsiperheille. Tästä huolimatta lapsiperheet asuvat muuta väestöä ahtaammin ja heidän käyttövaransa asumismenojen jälkeen muihin menoihin on muita talouksia pienempi. (Opetusministeriö2007,71)

Etelä-Kymenlaakson kunnissa lapsitalouksia on noin viidesosa kaikista asuntokunnista. Pyhtäällä osuus on selvästi suurempi ja myös selvästi yli koko maan keskiarvon. Lasten ja nuorten määrän väheneminen suhteessa muihin ikäryhmiin näkyy hienoisena laskusuuntana tilastoissa.

Taulukko 4. Asuntokunnat, joissa on vähintään yksi alle 18-vuotias henkilö, % kaikista asuntokunnista

	2006	2007	2008
Hamina	22,4	22,4	21,9
Kotka	20,8	20,7	20,3
Miehikkälä	19,9	20,2	19,2
Pyhtää	28,0	27,8	26,7
Virolahti	21,7	21,1	20,8
Koko maa	24,2	23,9	23,6

Lähde: Sotkanet

Ahtaasti asumisella tarkoitetaan tilannetta, jolloin asunnossa asuu enemmän kuin yksi henkilö huonetta kohti (keittiötä ei lueta huoneeksi). Määritelmän mukaisen tilaston perusteella lähes kolmasosalla seudun lapsiperheistä on kodissaan liian vähän tilaa. Huoneiden lukumäärän suhteen pienimmät asunnot ovat Kotkassa, jossa ahtausta ylittää maan keskiarvon, sekä Miehikkälässä ja Virolahdella. Ahtaasti asuvien asuntokuntien määrä on kuitenkin kaikissa kunnissa hitaasti laskenut.

Taulukko 5. Ahtaasti asuvat lapsiasuntokunnat, % kaikista lapsiasuntokunnista

	2006	2007	2008
Hamina	27,5	27,4	26,6
Kotka	31,2	30,7	29,6
Miehikkälä	31,3	31,9	27,2
Pyhtää	27,4	26,0	24,9
Virolahti	28,8	30,4	27,1
Koko maa	30,3	30,0	29,3

Lähde:Sotkanet

Kaste-ohjelman tavoitteena osallisuuden lisäämisessä ja syrjäytymisen vähentämisessä on maamme pitkäaikaisasunnottomuuden puolittaminen. Sotkanetin tilastojen perusteella Etelä-Kymenlaaksossa kunnista Kotkassa asunnottomuus on ongelmakohta, jossa tunnusluku ylittää maan keskiarvon. Haminassa asuntoa vailla olevia henkilöitä on myös tilastoitu.

Taulukko 6. Asunnottomat yksinäiset/1000 asukasta (Kaste-indikaattori)

	2007	2008	2009
Hamina	0,7	0,6	0,9
Kotka	1,5	1,8	2,1
Miehikkälä	0	0	0
Pyhtää	0	0	0
Virolahti	0	0	0
Koko maa	1,4	1,5	1,5

Lähde: Sotkanet

Hamina–Asuntojen ja Merimieseläkekassan (MEK) asukasvalinnoissa etusijalla ovat kiireellisessä asunnontarpeessa olevat hakijat, joilla ei syystä tai toisesta ole asuntoa. Aktiivihakijoista nuoria alle 25-vuotiaita on noin 16 % eli 42 hakijaa. Nuorten vaatimustaso asunnon ja paikan suhteen on usein korkea, jolloin heitä joudutaan ohjaamaan oikeampaan suuntaan. Huomattava määrä nuorissa hakijoissa on avoerosta johtuvia asunnon tarvisijoita. Haminaan opiskelemaan tuleville nuorille joudutaan etsimään asuntoa tavallisista vuokra-asunnoista, koska varsinaisia opiskelija-asuntoja ei enää ole. Osa nuorista on saanut asunnon myös yksityiseltä vuokranantajalta.

Kotkan asunnot Oy: ssä asunnot täytetään sitä mukaa, kun niitä vapautuu, eikä kaikkia pystytä asuttamaan. Marraskuussa 2010 alle 25-vuotiaita hakijoita oli 189 henkilöä eli 24% kaikista aktiivihakijoista. Osa nuorista asuu lapsuuden kodissaan,

osa on saanut omasta asunnosta hädän häiriön tuoton takia ja osa oleskelee tuttavien luona. Vuoden 2010 aikana marraskuuhun mennessä kaikkiaan 119 alle 25-vuotiasta hakijaa on saanut asunnon Kotkan asunnot Oy:ltä, määrä on noin 24,5 % kaikista asunnon saaneista. Nuorten tukiasunnoissa asuvat siirtyvät vuokra-asuntoihin täytettyään 18-vuotta.

Ahtaasti asuvia lapsiasuntokuntia oli Kotkassa 29,6 % kaikista lapsiperheistä vuonna 2008. Usein he hakevat vain keskustan asuntoja. Vuokran suuruus vaikuttaa uuden asunnon hakemiseen, varsinkin yksinhuoltajille. Asuntoja vapautuu vähän, joten yksityisiltä markkinoilta on lähes ainut mahdollisuus löytää asunto.

Miehikkälässä ja Virolahdella on vuokra-asuntoja hyvin tarjolla ja asunnottomuutta ei juurikaan ole.

Pyhtäällä asuminen on keskittynyt kyläkeskuksiin. Pääosin asunnot ovat rivi- ja pientaloja. Kerrostaloja koko kunnan alueella on vain muutama. Luonnon läheisyys on yksi kunnan vahvuuksista. Pyhtäällä asui 2246 asuntokuntaa 31.12.2008 ja perheitä oli 1539. Vuokra-asunnoissa asuvien asuntokuntien osuus on 12,9%. Rivi- ja pientaloissa asuu 92,6%.

Etelä-Kymenlaaksossa sekä kaupungeissa että maaseutukunnissa perheiden asumisviihtyvyyttä näyttäisi vähentävän asuntojen ahtaus. Asunnottomuus keskittyy kaupunkeihin.

3.3 Työllisyys ja rakennemuutos

Kaakkois-Suomessa työmarkkinoiden epävakaas ja työttömyys on ollut perinteisesti suurempaa kuin valtaosassa muuta maata. Väestökadon lisäksi haasteena seudulla onkin elinkeinoelämän pitäminen elinvoimaisena ja työpaikkojen turvaaminen. Paperi- ja selluteollisuuden ympärille keskittyvissä yhdyskunnissa on rakennemuutos konkretisoitunut tehtaiden lakkauttamisina, viimeisimpänä Stora Enson tehdas.

Asiantuntijat näkevät rakennemuutoksessa kuitenkin myös mahdollisuuden parempaan. Tulevaisuudessa työpaikat lisääntyvät palveluissa ja palveluteollisuudessa sekä yksityisellä että julkisella sektorilla. Sofistikoitunut palvelutuotanto on tulevaisuuden kasvuala koska maassamme on korkea koulutustaso, kykyä luoda liiketoimintaprosesseja sekä tietotekniikan käytön osaamista. Kotkan-Haminan seudun kehitysyhtiö Cursorin mukaan esimerkkeinä hyvästä kehityksestä ovat seudulle nousevat Winwindin tuulivoimatehdas, Googlen palvelukeskus ja Nord Streamin kaasuputkihankkeen työpaikkatarjonta 150 henkilölle.

Kuluvan vuoden kolmen ensimmäisen kuukauden aikana seudulle perustettujen uusien yritysten määrä oli 95. Kun lopettaneet lasketaan mukaan, oli nettolisäys 55 yritystä. Perustamisaktiivisuus näyttää hitaasti olevan kääntymässä parempaan suuntaan. Positiiviselle kasvu-uralle yritysten perustamisessa on päästy Virolahdella, jonne yrityksiä on syntynyt viime vuotta enemmän; maaliskuun loppuun mennessä kuntaan oli perustettu 7 uutta yritystä.

Kunnittain tarkasteltuna uudet perustetut yritykset jakautuivat seuraavasti (osuus prosentteissa): Pyhtää 9 (10 %), Kotka 60 (63 %), Hamina 18 (19 %), Virolahti 7 (7

%) ja Miehikkälä 1 (1 %). Venäläisomisteisia uusista perustetuista yrityksistä on 10 kpl eli 10,5 %. (Kehitysyhtiö Cursorin www-sivusto 3.8.2010)

Taulukko 7. Työvoima ja työttömät kesäkuussa 2010

	työvoima yht.	työttömien osuus työvoimasta %	yli vuoden työttömänä olleet	pitkäaik.tyött osuus tyött.työnha- kijoista %	avoimet työpaikat
Hamina	9924	12,9	323	25,1	84
Kotka	25585	14,7	905	23,9	298
Miehikkälä	916	10,3	20	21,3	1
Pyhtää	2406	9,1	50	22,7	8
Virolahti	1560	9,6	37	24,8	5
Koko maa	2761000	10,0	54890	19,9	20806

Lähde:Kaakkois-Suomen ELY

Seudun maaseutukunnissa työttömyysaste alittaa valtakunnallisen keskiarvon Kotkassa ja Haminassa luku on selvästi sen yläpuolella. Pitkäaikaistyöttömyyden osalta valtakunnallisena tavoitteena on määrän lasku alle 30000 työttömään. Kesäkuun työttömyystilanteessa tämä merkitsisi pitkäaikaistyöttömien prosentiosuuden laskua ja tavoitetasoa 11 prosenttiin. Koko maassa pitkäaikaistyöttömiä oli kesäkuussa 19,9 % työttömistä työnhakijoista joten tavoitetaso siintää vielä kaukana niin seudulla kuin valtakunnassakin. Etelä-Kymenlaakson kaikissa kunnissa pitkäaikaistyöttömiä on enemmän kuin maassa keskimäärin.

Nuorten työttömyys

Opiskelu tai työ antavat säännönmukaisuutta nuoren päivärytmiin ja elämään. Nuorisopolitiikan kehittämissuunnitelmassa todetaan, että työ on parasta sosiaaliturvaa. Niillä nuorilla, joilla ei ole ammatillista koulutusta, on suurempi riski jäädä työttömiksi kuin koulutetuilla nuorilla. Liian moni nuori jää edelleen pelkän peruskoulutuksen tai yleissivistävän koulutuksen varaan. Koulupudokkaita arvioidaan maassamme olevan kymmeniätuhansia.

Taulukko 8. Nuorisotyöttömät, % 15 – 24 –vuotiaasta työvoimasta

	2006	2007	2008
Hamina	13,7	11,5	13,2
Kotka	13,7	11,2	12,3
Miehikkälä	7,0	7,0	9,9
Pyhtää	8,2	5,7	9,4
Virolahti	11,6	9,5	14,7
Koko maa	10,6	8,8	8,9

Lähde:Solkanet

Taulukko 9. Työttömät alle 25-vuotiaat työnhakijat

	3/07	4/08	4/09	3/10
Hamina	111	106	162	159
Kotka	267	298	442	482
Miehikkälä	3	5	12	8
Pyhtää	11	12	32	29
Virolahti	9	13	17	11
Yhteensä	401	434	665	689

Lähde:Kaakkois-Suomen ELY

Nuorisotyöttömien suhteellinen osuus kaikista 15 – 24 –vuotiaista työvoimaan kuuluvista nuorista vuonna 2008 oli korkein Virolahdella (14,7 %) Kaikissa Etelä-Kymenlaakson kunnissa nuorisotyöttömien osuus oli suurempi kuin maan keskiarvo (8,9 %). Vuoden 2007 nuorisotyöttömyyden laskun jälkeen luvut ovat taas kääntyneet nousuun ja keväällä 2009 alle 25-vuotiaiden työttömien työnhakijoiden määrä oli vuodesta 2007 noussut yli kolmanneksen.

Kotkan-Haminan seudun koulutuskuntayhtymä järjestää nuorten työpajoja koko seutukunnan alueella alle 25-vuotiaille nuorille. Työpajoissa järjestetään työ- ja yksilövalmennustoimintaa sekä toteutetaan erilaisia projekteja. Myös työvoiman palvelukeskuksilla on nuorten ammattiin ja työelämään suuntautumista tukevia palveluita ja hankkeita.

Työttömyys on Etelä-Kymenlaaksossa perheiden ja nuorten keskeinen ongelma ja hyvinvoinnin uhka, joka lisää perheiden ja yksilöiden turvattomuutta, osattomuutta ja syrjäytymisriskiä.

3.4 Lapsiperheiden ja nuorten köyhyys

Lasten pienituloisuus -indikaattori ilmaisee pienituloisiin kotitalouksiin kuuluvien alle 18-vuotiaitten henkilöiden osuuden prosentteina kaikista alueella asuvista alle 18-vuotiaista henkilöistä. Pienituloisuuden rajana käytetään 60 % suomalaisten kotitalouksien käytettävissä olevan ekvivalentin rahatulon mediaanista kunakin vuonna.

Taulukko 10. Lasten pienituloisuusaste (Kaste-indikaattori):

	2006	2007	2008
Hamina	11,9	13,1	12,3
Kotka	15,6	16,4	16,9
Miehikkälä	11,6	11,2	15,7
Pyhtää	9,9	9,2	9,6
Virolahti	10,1	12,7	13,9
Koko maa	13,5	13,9	14,1

Lähde: Sotkanet

Lasten pienituloisuusaste oli vuonna 2008 Kotkassa 16,9 ja Miehkälässä 15,7. Nämä luvut ovat selvästi yli koko maan keskiarvon. Haminassa, Pyhtäällä ja Virolahdella luku jää alle maan keskitason. Vain Pyhtäällä kehitys on vuodesta 2006

ollut aleneva. Valtakunnallisen Kaste-ohjelman tavoitteena on saada lasten pienituloisuusaste alle 10 prosentin. Tähän tavoitteeseen ylittää seudun kunnista vain Pyhtää.

Toinen taloudellista hyvinvointia mittaava Kaste-indikaattori on toimeentulotukea pitkäaikaisesti tarvitsevien 18-24-vuotiaiden nuorten osuus vastaavanikäisistä. Tavoitteen mukaan määrän tulisi Kaste-ohjelmakauden kuluessa puolittua.

Taulukko 11. Toimeentulotukea pitkäaikaisesti saaneet 18-24 -vuotiaat, % vastaavanikäisestä väestöstä (Kaste-indikaattori)

	2006	2007	2008
Hamina	3,6	2,8	2,2
Kotka	4,5	4,4	3,3
Miehikkälä	0	0	0
Pyhtää	0	0	-
Virolahti	-	3,9	-
Koko maa	2,5	2,4	2,4

Lähde: Sotkanet

Pitkäaikaisia toimeentulotuen asiakasnuoria on tilaston perusteella Kotkassa ja Haminassa. Virolahdella heitä on ainakin vuoden 2007 tilaston perusteella (muut tiedot puuttuvat Sotkanetistä). Miehikkälässä ja Pyhtäällä näitä asiakkaita ei tilaston perusteella ole. Kehitys kaupungeissa on ollut myönteinen, vaikkakin Kotkassa määrä on vielä koko maan keskiarvon yläpuolella.

Kun tarkastellaan lyhytaikaisesti toimeentulotukea saaneiden nuorten osuuksia, havaitaan että kehitys on ollut erityisesti Kotkassa varsin myönteinen. Pyhtäällä nuorten asiakkaiden määrä on lisääntynyt vuonna 2008, mutta jää siellä samoin kuin Miehikkälässäkin selvästi alle maan keskiarvon., nuorten asiakkaiden määrä on ollut laskusuunnassa.

Taulukko 12. Toimeentulotukea saaneet 18-24 –vuotiaat, % vastaavan ikäisestä väestöstä

	2006	2007	2008
Hamina	13,9	12,5	13,5
Kotka	18,8	18,4	14,9
Miehikkälä	9,6	6,6	7,9
Pyhtää	3,6	0	7,4
Virolahti	13,2	14,1	12,0
Koko maa	13,5	12,3	11,9

Lähde: Sotkanet

Eteläkymenlaaksolaisten nuorten taloudellista tilannetta kartoitettiin Nupit Kaakkoon -barometrikyselyn avulla. Taloudellisen tilanteensa vastaajat kokivat keskinkertaisena tai hyvänä. Suurin osa sai käyttövaransa vanhemmilta, osa säännöllisestä tai tilapäisestä palkkatyöstä ja osa toimeentulotukena tai työttömyysturvana.

Lasten ja nuorten taloudellisen toimeentulon ongelmia on viime vuosina kohdattu tilastojen valossa eniten Kotkassa, Miehikkälässä ja Virolahdella. Kaupungeissa on nuorisotyöttömyyden kasvusta huolimatta saatu nuorten toimeentulotuen tarve pienenemään. Nuorten työpajatoiminta ja muut ammatillisen kuntoutuksen palvelut ja kehittämishankkeet selittänevät tätä myönteistä kehitystä.

3.5 Terveys

Terveys- ja hyvinvointierojen kaventaminen on keskeinen osa terveyden edistämistä. Monet terveysongelmat kasautuvat tutkimusten mukaan sosiaalisesti ja taloudellisesti heikoimmassa asemassa oleviin perheisiin, lapsiin ja nuoriin. Suurin hyöty terveyden edistämisestä saadaan, jos huomiota kiinnitetään näihin ryhmiin. Terveyden edistäminen on kunnan kaikkien hallintokuntien tehtävä, mutta terveyssektorilla on keskeinen rooli terveyden asianajajana ja ehkäisevien palvelujen tarjoajana. (Opetusministeriö 2007)

Kansalaisten tulisi olla yhdenvertaisessa asemassa julkisten palveluiden saatavuudessa. Yhtenä kriteerinä Kaste-ohjelmassa pidetään terveydenhuollon hoitoon pääsyn aikarajojen toteutumista. Nämä aikarajat on koottu liitteeseen n:o 4. Kouluterveyskyselyn tulosten perusteella nuorten terveystapatottumuksissa, koulun kasvuympäristössä sekä kotien olosuhteissa on paljon kehitettävää. Haminassa ja Pyhtäällä vuonna 2008 8-9-luokkalaisista n. 21 % tupakoi päivittäin. Kotkassa ja Virolahdella määrä jää 15%:iin. Humalahakuinen juominen kerran kuukaudessa on prosentuaalisesti joka kunnassa samaa luokkaa päivittäin tupakoivien kanssa. Pyhtäällä prosentuaalinen osuus on vuonna 2008 korkein kaikista kunnista n. 27%. Laittomia huumeita kokeilleita on eniten Kotkassa ja Pyhtäällä n. 8%, mikä on yli koko maan keskiarvon.

Kaste-indikaattoriksi kouluterveyskyselystä on vallittu tupakoivien 16-18-vuotiaiden osuus ja sille on asetettu 5 %:n vähenemisen tavoite.

Taulukko 14. Yläasteikäisten päihteiden käyttö

	Tupakoi päivittäin, % 8.- ja 9.-luokan oppilaista	Tosi humalassa vähintään kerran kuukaudessa, % 8.- ja 9.-luokan oppilaista	Kokeillut laittomia huumeita ainakin kerran, % 8.- ja 9.- luokan oppilaista
	2008	2008	2008
Hamina	21,06	20,91	4,59
Kotka	15,66	18,56	8,67
Miehikkälä	-	-	-
Pyhtää	21,59	27,23	8,01
Virolahti	15,36	17,98	3,49
Koko maa	15,13	16,48	6,17

Lähde: Sotkanet

Nuorten päihdeongelman vakavuutta seudulla kuvaavat sairaaloissa ja terveyskeskusten vuodeosastoilla sekä päihdehuollon laitoksissa päihteenkäytön vuoksi hoidossa olleiden osuudet vastaavanikäisistä sekä laitoshoitopäivät.

Taulukko 15. Päihteiden vuoksi laitoshoidossa olleet 15-24 –vuotiaat/1000 vastaavanikäistä

	Vuodeosastolla % ikäryhmästä		Päihdelaitoksessa % ikäryhmästä	
	2007	2008	2007	2008
Hamina	3,2	-	2,7	2,3
Kotka	3	5,1	3,5	8,0
Miehikkälä	0	0	-	0
Pyhtää	-	0	-	-
Virolahti	-	-	-	-
Koko maa	2,6	2,8	1,5	1,6

Lähde: Sotkanet

Miehikkälän, Pyhtään ja Virolahden tiedot puuttuvat. Haminassa ja Kotkassa päihteiden vuoksi hoitoa tarvitsevia nuoria on tilaston mukaan selvästi yli maan keskiarvon. Haminassa määrä on tosin ollut laskeva, kun taas Kotkassa on tapahtunut huomattavaa nousua vuodesta 2007.

Taulukko 16. Päihdehuollon laitosten 0-17- vuotiaiden asiakkaiden hoitopäivät vuoden aikana

	2006	2007	2008
Hamina	7	25	20
Kotka	303	391	762
Miehikkälä	0	0	0
Pyhtää	0	0	0
Virolahti	0	0	0
Koko maa	11115	12301	12517

Lähde: Sotkanet

Haminassa päihdehuollon laitosten hoitopäivät kasvoivat vuodesta 2006 vuoteen 2007 28%. Vuonna 2008 määrä on laskenut. Kotkassa vuodesta 2007 hoitopäivien määrät ovat kasvaneet 51% vuoteen 2008. Koko maassa 0-17-vuotiaiden päihdehuollon laitosten asiakkaiden hoitopäivät ovat tasaisesti nousseet.

Lasten ja nuorten mielenterveysongelmien on todettu maassamme yleisesti lisääntyneen 90-luvulta lähtien. Etelä-Kymenlaaksoa koskevista tilastoista ilmenee, että lastenpsykiatrian avohoitokäynnit ovat viimeisten vuosien aikana vähentyneet tai pysytelleet suunnilleen samalla tasolla. Sen sijaan 13-17 –vuotiaiden nuorten avohoitokäyntien määrä on vuodesta 2006 vuoteen 2008 kasvanut dramaattisesti kaikissa seudun kunnissa.

Mielenterveyden häiriöihin sairaalahoitoa saaneiden lasten määrä on vuodesta 2006 vuoteen 2008 noussut jonkin verran Haminassa ja Kotkassa. Miehikkälässä ja Virolahdella määrä on laskenut huomattavasti, eikä näistä kunnista vuosina 2007-2008 ole tilastojen mukaan ollut yhtään lasta sairaalahoidossa mielenterveyden häiriöiden vuoksi. Pyhtäällä sairaalahoitojen määrä on noussut eniten.

Taulukko 17. Erikoissairaanhoidon avohoitokäynnit, lastenpsykiatria / 1000 0-12 -vuotiasta

	2006	2007	2008
Hamina	176	65	55
Kotka	343	199	215
Miehikkälä	58	41	48
Pyhtää	180	208	195
Violahti	213	152	98
Koko maa	155	160	182

Lähde: Sotkanet

Taulukko 18. Erikoissairaanhoidon avohoitokäynnit, nuorisopsykiatria / 1000 13-17 vuotiasta

	2006	2007	2008
Hamina	353	1047	1037
Kotka	442	863	1023
Miehikkälä	84	71	365
Pyhtää	239	833	784
Violahti	490	787	692
Koko maa	411	483	569

Lähde: Sotkanet

Taulukko 19. Mielenterveyden häiriöihin sairaalahoitoa saaneet 0 – 17 –vuotiaat / 1000 vastaavanikäisistä

	2006	2007	2008
Hamina	6,1	6,1	7,9
Kotka	5,5	6,8	6,8
Miehikkälä	11,8	-	0
Pyhtää	7,2	6,4	10,3
Violahti	9,2	-	-
Koko maa	5,0	5,1	5,3

Lähde: Sotkanet

Kouluterveyskyselystä on seudun kunnista käytettävissä vuoden 2008 indikaattori, keskivaikean tai vaikean masentuneisuuden esiintyvyys 8.- ja 9.-luokkalaisilla. Kyselyssä nuoret vastaavat Beckin masentuneisuusmittarin kysymyssarjaan. Koko maan keskiarvo oli v. 2008 13 pistettä (max 36 pistettä, indikoi vaikeinta tilannetta). Virolahdella pistemäärä jäi alle maan keskiarvon (9,75), Kotkassa pistemäärä oli sama kuin maassa keskimäärin, mutta Haminassa (16,35) ja Pyhtäällä luvut olivat (17,90) selvästi korkeammat.

Yleistä terveydentilaa ja pitkäaikaissairauksien määrää kuvaava erityiskorvattavien lääkkeiden määrää 0-15 –vuotiailla noudattelee seudun kunnissa koko maata koskevaa keskiarvoa. Noin neljällä prosentilla ikäryhmään kuuluvista on ollut vuosina 2006-2008 käytössä erityiskorvattavia lääkkeitä. Virolahdella näiden lasten ja nuorten prosenttiosuus on ylittänyt kaikkina vuosina maan keskiarvon, joskin laskenut hieman.

Taulukko 20. Erityiskorvattaviin lääkkeisiin oikeutettuja 0 – 15 –vuotiaita, % vastaavanikäisestä väestöstä

	2006	2007	2008
Hamina	4,3	4,3	4,7
Kotka	4,0	3,6	4,0
Miehikkälä	4,5	4,2	4,0
Pyhtää	3,4	3,4	4,1
Virolahti	5,0	4,7	4,6
Koko maa	4,0	3,8	4,2

Lähde: Sotkanet

Nuorten päihdeongelmat ja mielenterveysongelmat näyttäytyvät tilastojen valossa seudulla vakavina ja kasvavina hyvinvoinnin uhkina. Huonosti voivia nuoria asuu alueella suurempi määrä kuin maassa keskimäärin.

3.6 Kasvuolojen turvallisuus

Kymenlaakson hyvinvointistrategiassa lapsiperheiden arjen turvallisuus on nostettu tärkeimmäksi strategiatyön tavoitteeksi. Lasten ja nuorten arjen kasvuympäristöjä ovat kodin ohella varhaiskasvatuksen toimintayksiköt, perusopetuksen ja ammatillisen koulutuksen yksiköt sekä erilaiset vapaa-ajan viettoon ja harrastuksiin liittyvät ryhmät ja pienyhteisöt.

Nupit Kaakkoon –hankkeeseen liittyvässä kyselyssä (2008-2009) kartoitettiin nuorten kokemuksia turvattomuutta aiheuttavista tekijöistä. Haminalaisnuorilla näitä olivat huumeiden käyttäjät, rekkajonot, pimeät puistot ja kadut sekä ryöstöt ja murrot. Kotkalaisilla nuorilla suurimmat turvattomuustekijät olivat huumeiden käyttäjät, seksuaalinen häirintä tai ahdistelu, järjestäytynyt rikollisuus ja kotiväkivalta. Miehikkälässä eniten turvattomuuden tunnetta aiheuttivat huumeiden käyttäjät sekä rekkajonot, Pyhtäällä huumeiden käyttäjät, seksuaalinen häirintä tai ahdistelu sekä ryöstöt ja murrot. Virolahdella tekijöitä olivat rekkajonot sekä huumeiden käyttäjät.

THL:n hyvinvoinnin tilastoidikaattoreissa ympäristön turvallisuuden osoittimena on tapaturmatilasto vammojen ja myrkytysten vuoksi sairaalassa hoidetuista 0-15-vuotiaista.

Taulukko 21. Vammojen ja myrkytysten vuoksi hoidetut 0-15-vuotiaat; %-osuus vastaavanikäisistä

	2007	2008
Hamina	7,5	6,2
Kotka	6,8	7,9
Pyhtää	7,3	5,2
Virolahti	12,4	10,7
Koko maa	8	8

Lähde: Sotkanet

Taulukossa huomio kiinnittyy Virolahden lukuihin, jotka ovat molempina vuosina seutua ja koko maan keskiarvoa korkeammat.

Varhaiskasvatuksessa ja koulussa lasten **fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen kasvuympäristön** turvallisuuden takaamiseksi tehtävä työn tulee olla suunnitelmallista ja riskitekijöitä minimoivaa. Koululaisten turvallisuuden kokemuksista antavat tietoa kouluterveyskyselyn indikaattorit.

Kouluterveyskyselyssä kartoitettiin 8.- ja 9.-luokkalaisten oppilaiden näkemyksiä fyysisestä kouluympäristöstä kysymällä sen puutteita (ahtaus, melu, tapaturmavaara, huono ilmanvaihto ym.)

Taulukko 22. Koulun fyysisissä työoloissa puutteita, %:a vastanneista

	2008
Hamina	68,8
Kotka	62,7
Pyhtää	27,82
Virolahti	45,81
Koko maa	54,71

Lähde:Sotkanet

Pyhtäällä fyysinen kouluympäristö koetaan parhaimmaksi ja kaupungeissa maan keskiarvoa selvästi huonommaksi. Haminan korkeaa arvoa selittänee homeongelman vuoksi purettu yläaste ja uuden rakennusvaiheen aikaiset koulutilojen tilapäisjärjestelyt.

Psyykkisen ja sosiaalisen ympäristön kuvaamiseen on THL:n indikaattorilistalle otettu 8.- ja 9.-luokkalaisten kokemukset ystävien puuttumisesta sekä koulukiusatuksi joutumisesta.

Taulukko 23. Ei yhtään läheistä ystävää, % :a vastanneista

	2008
Hamina	11,25
Kotka	11,61
Pyhtää	13,57
Virolahti	8,05
Koko maa	9,78

Lähde:Sotkanet

Peräti yli kymmenesosalla luokkien oppilaista ei ole yhtään sellaista ystävää, jonka kanssa voi jutella luottamuksellisesti omista asioistaan. Virolahtea lukuun ottamatta luvut ovat jälleen yli maan keskiarvon.

Taulukko 24. Joutunut koulukiusatuksi, %:a vastanneista

	2008
Hamina	12,09
Kotka	9,27
Pyhtää	9,34
Virolahti	7,81
Koko maa	8,34

Lähde:Sotkanet

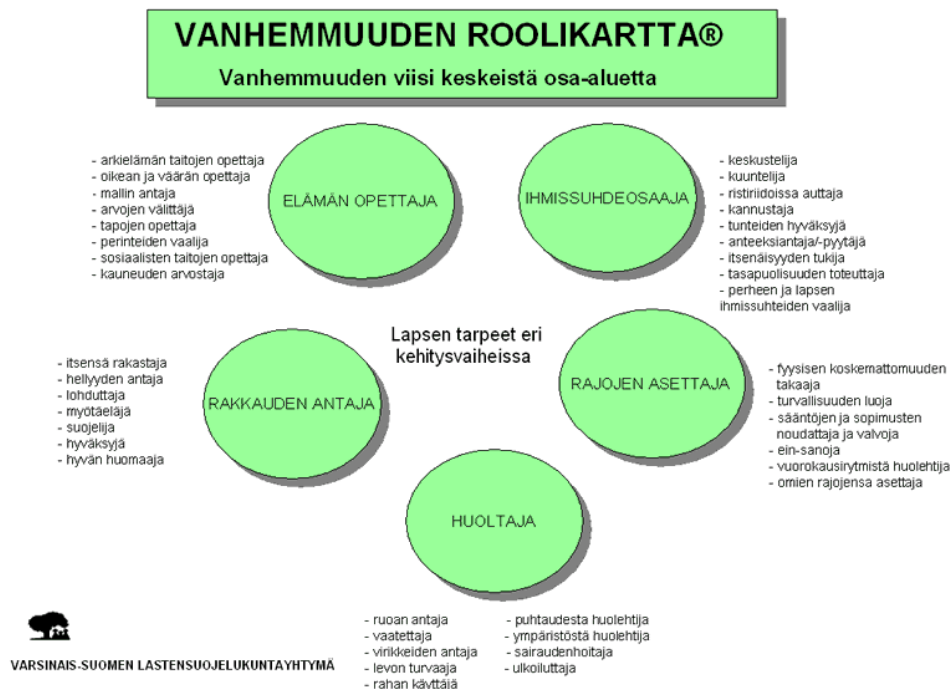
Taulukossa 24 on niiden oppilaiden osuudet, jotka ovat joutuneet koulukiusatuksi vähintään kerran viikossa lukukauden aikana. Osuudet ovat Virolahtea lukuun ottamatta maan keskiarvoa suuremmat. Haminassa tilanne vaikuttaa erityisen huolestuttavalta.

Vanhemmuus ja perhe

Vanhemmuus muuttaa elämää merkittäväällä tavalla. Jokaisella lapsella on oikeus hyvään ja turvalliseen lapsuuteen, jossa hän saa kokea pysyviä, lämpimiä ja vastavuoroisia ihmissuhteita. Lapsi tarvitsee vanhempien läsnäoloa, hyväksymistä, välittämistä, kannustusta ja huolenpitoa. Koti on lapsen keskeisin kasvuympäristö ja omat vanhemmat lapsen tärkeimmät ihmiset. Toimiva ja tasapainoinen vanhemmuus on perheiden hyvinvoinnin ydin. Lapsella on oikeus molempien vanhempien mukanaoloon arjen toiminnoissa ja oikeus saada tukea kasvuunsa ja kehitykseensä molemmilta vanhemmilta. Lapsi tarvitsee rajoja, vanhempien yhteisesti sopimat selkeät rajat luovat lapselle turvallisuuden tunteen. Turvallisessa kodissa myös pettymykset ovat osa kasvamista.

Vanhemmuus on elämän pituinen rooli, lapsi tarvitse eri ikäkausina erilaista vanhemmuutta. Terve vanhemmuus on lapsen kehitykselle välttämätöntä. Vanhemmuuden roolikartta määrittää vanhemmuudelle viisi keskeistä osa-aluetta; ihmissuhdeosaajan, rajojen asettajan, huoltajan, rakkauden antajan ja elämän opettajan roolit.

Kuvio 3. Vanhemmuuden roolikartta

THL:n hyvinvointi-indikaattoreihin on liitetty kouluterveyskyselyn tuottama tieto kahdeksas- ja yhdeksäsluokkalaisten kohtaamasta vanhemmuuden puutteesta. Mittari koostuu seuraavista osioista: vanhemmat eivät tunne oppilaan ystäviä, eivät tiedä missä he viettävät viikonloppuiltansa, oppilas ei pysty keskustelemaan vanhempiensa kanssa asioistaan eikä saa kotoa apua kouluvaikeuksiinsa.

Taulukko 25. Kokemukset vanhemmuuden puutteesta

	2008
Hamina	26,58
Kotka	24,53
Pyhtää	32,81
Violahti	21,11
Koko maa	22,24

Lähde: Sotkanet

Taulukon luvut ilmaisevat niiden oppilaiden osuuden kaikista vastanneista, jotka ovat kokeneet vanhemmuuden puutetta. Virolahtea lukuun ottamatta arvot ovat koko maata huonommat. Pyhtäällä kokemukset ovat kaikkein yleisimmät.

Tilastokeskuksen tietojen mukaan lapsiperheiden yleisin perhetyyppi on sekä koko valtakunnassa että Etelä-Kymenlaaksossa avioliitossa oleva kaksilapsinen perhe. Yhden huoltajan perheet ja erityisesti usean lapsen yksinhuoltajaperheet ovat valtaosaltaan äidin ja lasten muodostamia perheitä (Liite 5).

Vuonna 2008 yksinhuoltajaperheitä oli prosentuaalisesti ja määrällisesti eniten Kotkassa. Pyhtäällä yksinhuoltajaperheiden suhteellinen osuus oli toiseksi suurin. Seuraavaksi tulivat Hamina, Violahti ja Miehikkälä. Lasten lukumäärä yksinhuoltajaperheissä on enimmäkseen yksi tai kaksi lasta, mutta joitakin kolmilapsisiakin perheitä alueella on.

Taulukko 26. Yksinhuoltajaperheet; %-osuus kaikista perheistä:

	2008	2009
	%	%
Hamina	19	20
Kotka	24,2	24,6
Miehikkälä	12,3	14,8
Pyhtää	19,7	18,8
Violahti	15	15,1
Koko maa	20	20,1

Lähde: Tilastokeskus

Väestönmuutostietojen mukaan avioliittojen ja avioerojen määrä on lisääntynyt viime vuosina. Tilastot kuitenkin osoittavat, että 2000-luvulla solmittujen avioliittojen määrät vaihtelevat vuosittain melko voimakkaasti. Vuonna 2008 Suomessa solmittiin 31014 avioliittoa mikä on 1517 enemmän kuin vuonna 2007 ja edellisen kerran solmittujen avioliittojen määrä ylitti 2008 solmittujen määrän vuonna 1976. Etelä-Kymenlaakson alueella Hamina noudattelee koko maan suuntaista kasvavaa määrää avioliiton solmimisluvuissa kun taas Kotkassa, Pyhtäällä, Virolahdella ja Miehikkälässä avioliiton solmimisen määrät ovat hienoisessa laskusuunnassa.

Tilastokeskuksen avioerotilasto perustuu tuomioistuintenväestörekisterikeskukselle lähettämiin ilmoituksiin myönnettyistä eroista. Vuonna 2008 avioeroon päätyi 13471 avioliittoa, joka on 247 enemmän kuin vuonna 2007. Viime vuosina avioerojen määrä on vaihdellut vuosittain melko vähän. Etelä-Kymenlaakson kunnista Pyhtään, Haminan ja Kotkan avioerotilastot osoittavat vuonna 2008 laskua kun taas Virolahdella ja Miehikkälässä avioerojen määrä on hienoisessa nousussa (Liite 6).

Taulukko 27. Avioerojen prosentuaalinen osuus suhteessa kaikkiin kunnassa solmittuihin avioliittoihin

	2006	2007	2008	2009
	%	%	%	%
Hamina	80	47	32	66
Kotka	55	56	52	47
Miehikkälä	14	25	20	36
Pyhtää	44	79	67	29
Virolahti	23	29	58	31
Koko maa	47	45	43	45

Lähde:Tilastokeskus

Kuntien välisten erojen vertailussa käytetään indikaattorina avioerojen määrää suhteessa samana vuonna solmittuihin avioliittoihin. Haminassa avioerojen määrä suhteessa solmittuihin oli vuonna 2006 80 %, josta se laski 32%:iin vuoteen 2008. Vuonna 2009 avioerojen määrä on jälleen noussut. Kotkassa avioerojen määrä suhteessa avioliittoihin on pysynyt melko tasaisena. Vuonna 2008 Miehkälässä avioerojen määrä oli 200%, avioliittoja solmittiin puolet vähemmän kuin erottiin. Vuoteen 2009 määrä on laskenut 36 %:iin. Pyhtäällä avioerojen määrä on ollut korkeimmillaan vuosina 2007-2008. Virolahdella vuonna 2008 oli avioeroissa piikki, 58%.

Lasten huollosta ja tapaamisoikeudesta tehtyjen sopimusten määrä on koko maassa kasvanut tasaisesti viimeisten vuosien aikana. Tilanne voi heijastaa avioliittojen yleistymistä tai avo- tai avioerojen määrän kasvua. Tilastokeskuksen mukaan sosiaalilautakunnat vahvistivat vuonna 2008 yhteensä 35241 sopimusta lasten huollosta näistä 93%:ssa sovittiin yhteishuollosta ja yksinhuollosta äidille 6%:ssa ja alle 1%:ssa huollosta isälle.

Etelä-Kymenlaakson kunnissa sopimuksia lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta tehtiin vuonna 2009 yhteensä 817. Sopimusten määrä on vuodesta 2006 vuoteen 2009 noussut Kotkassa, kun taas Haminassa ja Miehkälässä määrät laskivat vuoteen 2008 ja nousivat taas vuonna 2009. Virolahdella sopimusten määrä nousi vuoteen 2008 asti ja laski vuonna 2009. Pyhtäällä sopimusten määrä on tasaisesti laskenut vuodesta 2006 vuoteen 2009. Kymenlaakson käräjäoikeuteen on vuonna 2009 saapunut huolto- ja tapaamisoikeuteen liittyviä asioita yhteensä 60 tapausta, joista Kotkan käräjäoikeuteen 23 ja Kouvolan käräjäoikeuteen 37 asiatapausta.

Taulukko 28. Sopimukset lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta

	2006	2007	2008	2009
Hamina	142	158	128	180
Kotka	425	420	544	583
Miehikkälä	21	11	8	15
Pyhtää	43	37	33	24
Virolahti	22	26	30	15
Koko maa	40676	41552	42792	43711

Lähde:Solkanet

Nykyiseen Kymenlaakson käräjäoikeuteen (ent Kouvolan ja Kotkan käräjäoikeus) on saapunut vuonna 2009 asioita seuraavasti:

Kouvolan käräjäoikeus:

Lapsen huolto/tapaamisoikeus: 16

Lapsen huoltoa koskeva päätös (aik.sopimuksen/päätöksen muuttaminen): 18

Lapsen tapaamisoikeutta koskeva päätös (aik. sopimuksen/päätöksen muuttaminen): 3

Kotkan käräjäoikeus:

Lapsen huolto/tapaamisoikeus: 13

Lapsen huoltoa koskeva päätös (aik.sopimuksen/päätöksen muuttaminen): 6

Lapsen tapaamisoikeutta koskeva päätös (aik. sopimuksen/päätöksen muuttaminen): 4

Perhe- ja lähisuhdeväkivalta

Maailman terveysjärjestön WHO:n mukaan ”*väkivalta on fyysisen voiman tai vallan tahallista käyttöä tai sillä uhkaamista, joka kohdistuu ihmiseen itseensä, toiseen ihmiseen tai ihmisryhmään tai yhteisöön ja joka johtaa tai joka voi hyvin todennäköisesti johtaa kuolemaan, fyysiseen tai psyykkiseen vammaan syntyminen, kehityksen häiriytymiseen tai perustarpeiden tyydyttämättä jättämiseen*”.

Pahoinpitelyn, sen yrityksen tai uhkauksen kohteeksi on joutunut joka toinen nuori. Melkein joka viides on nähnyt tai kuullut toiseen perheenjäsenen kohdistunutta fyysistä väkivaltaa. Väkivalta tuntuu kasautuvan, sillä ne nuoret, jotka ovat kokeneet itse väkivaltaa joko kotona tai muualla, joutuvat muita useammin myös väkivallan todistajiksi. Uusimman kyselytutkimuksen (Lasten ja nuorten väkivaltakokemukset 2008) mukaan lapset ja nuoret kokevat väkivaltaa useammin kuin aikuiset. Pojista runsaat 20 ja tytöistä 15 prosenttia ilmoitti joutuneensa pahoinpitelyn kohteeksi kuluneen vuoden aikana. Tyypillisesti väkivallan tekijänä on ikätoveri kotona tai koulussa. Tutkimusraportin mukaan joka kymmenennessä tapauksessa on kyse aikuisen lapsen kohdistamasta väkivallasta.

Kymenlaakso sijoittui oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen mukaan vuosina 2000–2005 henkirikostilastoissa maakunnittain tarkasteltuna 5. sijalle heti synkimpien alueiden (Lappi, Pohjois-Karjala, Päijät-Häme ja Kainuu) jälkeen. Suhteutettuna 100 000:ta asukasta kohti Kymenlaaksossa tehtiin n. 3,5 henkirikosta /vuosi. Lokakuusta 2007 huhtikuuhun 2008 pelkästään Etelä-Kymenlaaksossa tehtiin 9 henkirikosta. Tämän hetkisten henkirikostilastojen mukaan tilanne ei ole yhtä synkkä.

Lähisuhdeväkivalta on perheenjäsenten tai lähisuhteissa elävien välistä tavallisimmin kodeissa tapahtuvaa väkivaltaa. Lähisuhdeväkivallan muotoina ovat mm. lasten heitteillejättö tai hyväksikäyttö, parisuhteissa tapahtuva fyysinen tai henkinen väkivalta sekä vanhusten ja vammaisten kaltoin kohtelu. Lähisuhdeväkivalta ei tule ulkopuolisten tietoon samalla tavoin kuin muu väkivalta. Lähisuhteissa tapahtuvassa väkivallassa on ominaista toisen alistaminen, kontrolli ja vallan käyttö. Lähisuhdeväkivaltailmiön ympärille kietoutuu usein mustasukkaisuutta, riitoja ja runsasta päihteiden käyttöä. Vakavampi fyysinen väkivalta on useammin miesten tekemää väkivaltaa naisia kohtaan. Lapsiin kohdistuva väkivalta voi tapahtua kumman tahansa vanhemman toimesta. Parisuhteessa ilmenevä väkivalta lisää lapsiin kohdistuvan väkivallan riskiä. Perheväkivalta on pitkään mielletty

aikuisten ongelmaksi, joka ei kosketa lapsia. On uskottu, että vanhemmat pystyvät suojelemaan lapsia, vaikka he eivät pystyisi suojelemaan itseään. On varsin tavallista, että molemmat vanhemmat aliarvioivat sitä, kuinka paljon lapset ovat nähneet ja kuulleet. Vanhemmat saattavat kuvitella, että lapset ovat olleet nukkumassa pahoinpitelytilanteiden aikana. Väkivaltaa on kuitenkin vaikea olla näkemättä ja kuulematta varsinkin, jos se kohdistuu itselle rakkaisiin ihmisiin. Kyse on aikuisen kyvyttömyydestä nähdä tilanne lasten kannalta. Joskus vanhemmat pyrkivät aktiivisesti torjumaan tietoisuuden siitä, että lapset ovat olleet läsnä pelottavissa tilanteissa.

Lapsen pahoinpitelyä on myös henkinen väkivalta. Kodissa, jossa resurssit ovat tiukalla ja jaksaminen veitsenterällä, voi olla riskialtis paikka lapsen kasvaa. Kodin sisälle eivät voi ulkopuoliset nähdä, eivätkä kaikki väsyneet äidit hae apua. Mielenterveysongelmista kärsivän äidin tapa hoitaa lasta voi olla lasta vahingoittavaa. Äiti ei ehkä osaa tulkita lapsensa tarpeita, vaan jättää lapsen päivittäiset tarpeet hoitamatta. Hermostunut ja väsynyt äiti voi tiuskia, nipistää, tönä, kontrolloida ja olla vihamielinen ja uhkaileva. Epäjohdonmukaisuus kasvatuksessa jättää lapsen epävarmuuteen ja hidastaa kehitystä. Lapsi joutuu jo varhain tulkitsemaan äidin mielialoja ja jättämään omat tarpeensa taka-alalle voidakseen selviytyä.

Tutkimukset ovat systemaattisesti osoittaneet, että väkivalta perheessä vaikuttaa aina myös lasten elämään, vaikka he eivät itse olisi suoraan väkivallan kohteena. Väkivallalle altistunut lapsi tarvitsee samalla tavalla apua kuin aikuinenkin, on hän sitten ollut itse väkivallankohteena tai sivustaseuraajana. Kysymys on lasten oikeudesta olla osallinen ja tulla kuulluksi omaa elämäänsä koskevilla asioilla. Väkivallan keskellä eläminen on aina vahingollista lapsille. Perheväkivalta on lapsen kannalta hyvin vaikea asia: tärkeimmät ja periaatteessa turvallisimmat ihmiset tekevät elämästä pelottavan ja turvattoman. Lapset reagoivat perheessä tapahtuvaan väkivaltaan eri tavoin ikänsä, kehitystasonsa ja kokemustensa mukaan. Jo pienet vauvatkin reagoivat väkivaltaan ja kodin ilmapiiriin muutokseen. Samankin perheen lasten reagointi ja suhtautuminen väkivaltaan käyttävään vanhempaan voi olla hyvin erilaista, koska jokaisella lapsella on yksilöllinen suhde vanhempiinsa. Vaikka lapsi ei näyttäisi reagoivan väkivaltaan, hänen on tärkeä saada käsitellä kokemuksiaan. Väkivallan näkeminen saattaa olla lapselle jopa vahingollisempaa kuin uhrina oleminen, koska tällöin lapsella ei ole ketään suojelijaa. Väkivallan tekijä on pelottava ja uhkaava, uhri on avuton koska ei pysty edes suojaamaan itseään. Lapset ovat selviytyjiä, mutta selviytyminen on helpompaa jos joku auttaa. Auttaminen on mahdollista vain silloin, kun tiedetään mihin tarvitaan apua ja millainen perheen tilanne on lapsen mielestä. Perheväkivallasta puhuminen saa ehkä lapsen olon tuntumaan pahalta, mutta se ei vahingoita lasta. Sen sijaan lasta vahingoittaa se, ettei perheväkivaltaan puututa. Väkivallan vaikutukset ovat aina yksilöllisiä ja kunkin tilanne on selvitettävä erikseen. Työskentelyprosessiin on hyvä ottaa mukaan mahdollisuuksien mukaan myös vanhemmat. Lapsen ja nuoren kokemusten kuuleminen havahduttaa ja motivoi vanhemmat työskentelemään väkivallan loppumiseksi.

Kymenlaakson Ensi- ja turvakotiyhdistys ry:n hallinnoima ja Raha-automaattiyhdistyksen rahoittama **Ota ajoissa väkivalta puheeksi perhe- ja lähisuhdeväkivaltatyön kehittämishanke** käynnistyi 1.3.2009 ja se jatkuu vuoden 2013 loppuun saakka. Hankkeen muina rahoittajina ovat Kotkan, Haminan ja Kouvolan kaupungit sekä Stora Enso Oyj.

Kehittämishankkeen tavoitteena on tarjota matalan kynnyksen apua perhe- ja lähisuhdeväkivaltaa kokeville ja sitä käyttäville. Asiakastyön lisäksi hankkeen tavoitteena on muun muassa tiedotuksen ja koulutustilaisuuksien kautta lisätä perhe- ja lähisuhdeväkivallasta käytävää keskustelua kymenlaaksolaisten kesken ja auttaa heitä tunnistamaan väkivallan varhaisia merkkejä ihmissuhteissaan.

Tilasto- ja kokemustiedon perusteella eteläkymenlaakson lasten ja nuorten kasvuympäristöissä on haavoittuvuutta ja hyvinvoinnin vajeita. Erityisesti Haminan ja Kotkan yläkoululaisilla kokemukset vanhemmuuden puutteesta ja koulun fyysisen ja sosiaalisen ympäristön epäkohdista koetaan koko maan keskimäärää suurempina.

4 Lasten ja nuorten osallisuus ja sen kehittäminen

Mahdollisuus olla osallisena ja mukana asioiden käsittelyssä itselle merkittävissä yhteisöissä on ratkaisevaa ihmisen identiteetin kehittymisen kannalta. Kyse on yhdestä kasvun ja kehityksen perusedellytyksestä. Osallistumisen kautta opitaan olemaan ja elämään yhdessä.

Käytännön työssä osallisuus rakentuu erilaisista osista, joiden keskinäiset suhteet voivat vaihdella ja lapsen kokemus osallisuudesta voi muuttua niiden mukana. Osallisuuteen kuuluu seuraavia kokonaisuuksia:

- Mahdollisuus osallistua tai kieltäytyä
- Mahdollisuus saada tietoa
- Vaikuttaminen prosessiin
- Mahdollisuus omien ajatusten ilmaisemiseen
- Tuki omien mielipiteiden ilmaisuun
- Mahdollisuus itsenäisiin päätöksiin

(Lastensuojelun käsikirja)

Koulutuksen ulkopuolelle jääneiden nuorten lukumäärä on valittu Kaste-indikaattoriksi kuvaamaan nuorten osallisuuden toteutumattomuutta.

Taulukko 29. Koulutuksen ulkopuolelle jääneet 17 – 24-vuotiaat, % vastaavanikäisestä väestöstä (Kaste-indikaattori)

	2006	2007	2008
Hamina	13,5	14,1	14,6
Kotka	15,6	15,6	16,0
Miehikkälä	7,3	5,2	4,2
Pyhtää	12,2	10,4	13,3
Virolahti	10,7	14,4	16,4
Koko maa	11,4	11,7	11,8

Lähde: Sotkanet

Koulutuksen ulkopuolelle jääneitä 17 – 24 –vuotiaita nuoria oli vuonna 2008 eniten Virolahdella ja Kotkassa. Kehitys on ollut myönteistä ainoastaan Miehikkälässä, jossa ainoana kuntana on päästy alle maan keskiarvon.

Etelä-Kymenlaaksossa on meneillään lukuisa määrä lasten ja nuorten hyvinvointiin ja palveluihin liittyviä kehittämishankkeita. Tässä suunnitelmassa tarkastellaan lähemmin niitä hankkeita, joissa tavoitteena on lasten tai nuorten osallisuuden vahvistaminen ja syrjäytymisuhan vähentäminen. Projekteissa on myös tuotettu tai tuotetaan tietoa nuorten hyvinvoinnin tilasta mm. heille kohdistetun kyselyn avulla.

Etelä-Kymenlaakson perhepalveluverkosto- hanke

Lapsen ääni-kehittämishjelma on osa valtakunnallista sosiaali- ja terveysministeriön KASTE-kehittämishjelmaa. Pää tavoitteena Lapsen ääni-kehittämishjelmassa on lasten, nuorten ja lapsiperheiden hyvinvoinnin ja osallisuuden edistäminen. Hankekokonaisuutta toteutetaan Etelä-Suomen alueella. Lapsen ääni-kehittämishjelma perustuu laaja-alaiseen, moniammatilliseen yhteistyöhön kuntien sosiaali-, terveys-, varhaiskasvatus-, opetus- ja nuorisotoimen sekä oppilaitosten ja järjestöjen kesken.

Etelä-Kymenlaakson perhepalveluverkosto-hanke on yksi Lapsen ääni-osapilotista. Siihen kuuluvat Haminan, Kotkan, Miehikkälän, Pyhtään ja Virolahden kunnat. Hanke tukee ja kehittää ennaltaehkäisevän ja varhaisen tuen toteutumista lasten, nuorten ja lapsiperheiden peruspalveluissa.

Tavoitteena Etelä-Kymenlaakson perhepalveluverkosto-hankkeessa on selkeiden toimintaperiaatteiden ja joustavien yhteistyömallien luominen lasten ja nuorten parissa työskentelevien toimijoiden kesken, varhaisen tuen ja puuttumisen toteutumisen vahvistaminen peruspalveluissa sekä lasten ja nuorten arjen osallisuuden edistäminen.

Osallisuuden saavuttamiseksi hankkeessa koulutetaan henkilöstöä ja edistetään osallisuutta tukevien työmenetelmien käyttöönottoa peruspalveluissa. Nuorten osallisuutta tuetaan kehittämällä lasten ja nuorten vaikuttamiskanavia koulussa ja kunnassa.

Nuorten osallisuuden pilotteja:

- Demokratiakasvatus-pilotti
- Minullakin on oikeus-pilotti
- Oppilaskuntatoiminnan mallintaminen-pilotti
- Peruspalveluiden arviointi-pilotti
- Varhaiskasvatuksen osallisuuden pilotit
 - Lasten osallisuus arjen suunnittelussa, toteutuksessa ja arvioinnissa
 - Omahoitajuus
 - Esikoululaisten arjen osallisuus

Nupit Kaakkoon!-hanke 2008-2011

Etelä-Kymenlaaksossa toteutettiin vuosina 2008-2009 Nupit Kaakkoon – hanke, jossa nuoret osallistettiin oman elämäntilanteensa arviointiin heille kohdistetun kyselyn avulla. Nupit Kaakkoon!- hanketta tuki Etelä-Suomen lääninhallitus ja Opetusministeriö. Mukana hankkeessa oli talvella 2008-2009 tapahtuneen laajentumisen jälkeen valtaosa Kymenlaakson ja Etelä-Karjalan kunnista. Kyselyyn vastasi Haminasta 298 nuorta, Pyhtäältä 105, Miehikkälästä 57 ja Virolahdelta 42 nuorta sekä Kotkasta 813. Kootun seutubarometrin ja Kotkan nuorisobarometrin mukaan 15 – 25 –vuotiaat vastaajat arvioivat paikkakunnalla viihtymiseen vaikuttaviksi tekijöitä ja näiden tekijöiden toteutumista seuraavasti:

Kotkan alle 18-vuotiaiden vastaajien keskuudessa hyvät kaverit ja hyvät kulkuyhteydet olivat tärkeimpiä viihtymisen tekijöitä ja niiden arvioidaan toteutuvankin hyvin. Vähiten tärkeitä asioita heille olivat vilkas nuorisotoiminta ja kulttuuritarjonnan runsaus. Nuorisotoiminta arvioitiin huonoimmin toteutuvaksi kaikkien kymmenen väitteen joukosta. Työnsaantimahdollisuus oli tärkeä viihtyvyystekijä, mutta se kuitenkin toteutui huonosti. Myös opiskelumahdollisuudet kaipasivat kehittämistä

Haminalaiset kyselyyn vastanneet nuoret kokivat tärkeiksi ystävät ja perheen sekä hyvät kulkuyhteydet ja harrastusmahdollisuudet. Ystävien runsaus ja hyvät kulkuyhteydet myös toteutuivat heidän mielestään hyvin. Täysi-ikäiset haminalaiset suhtautuvat nuorempiaan kriittisemmin sekä työnsaantimahdollisuuksien toteutumiseen että paikkakunnan sijaintiin.

Miehikkäläläiset tutkimuskohteena olleet nuoret arvostivat ystäviä sekä hyviä kulkuyhteyksiä, joiden he myös arvioivat toteutuvan hyvin. Vanhemmat nuoret pitivät tärkeinä viihtyvyystekijöinä myös perheen lähellä olemista sekä kulttuuritarjonnan runsautta, kun taas nuoremmat kokevat tärkeämmiksi urheiluelämän vilkkauden ja hyvät harrastusmahdollisuudet. Viihtyvyystekijöissä oli erityispiirteinä alle 18-vuotiaiden kohdalla yllättävän monen tekijän osalta tärkeyden ja toteutumisen välinen kuilu, jolloin tärkeiksi koetut asiat arvioidaan toteutuvan huonosti. Ainoastaan kaverit, kulkuyhteydet, nuorisotoiminta sekä kulttuuritarjonta saivat myönteisen arvioinnin. Täysi-ikäisillä miehikkäläläisillä huonoimmin tärkeiksi viihtyvyystekijöiksi arvioiduista toteutuivat perheen läheisyys, harrastusmahdollisuudet sekä kulttuuritarjonta

Pyhtäläisten kyselyyn vastanneiden nuorten mielestä, iästä riippumatta, paikkakunnan tärkeimpiä viihtyvyyteen vaikuttavia tekijöitä ovat hyvät kaverit ja kulkuyhteydet sekä harrastusmahdollisuudet. Näiden tekijöiden toteutumisesta he sen sijaan arvioivat toisistaan poiketen. Alle 18-vuotiaat näkivät, että paikkakunnalla on runsaasti hyviä kavereita, kun puolestaan yli 18-vuotiaiden mielestä hyvin toteutuivat vilkas urheiluelämä sekä kulttuuritarjonnan runsaus. Samaa mieltä oltiin hyvistä kulkuyhteyksistä. Viihtyvyystekijöiden tärkeyden ja toteutumisen kohtaamisessa täysi-ikäiset suhtautuivat kriittisesti työnsaantimahdollisuuksiin, perheen lähellä oloon sekä hyviin harrastusmahdollisuuksiin. Nämä seikat olivat myös ikäryhmiä erottavia tekijöitä.

Virolahdella tutkimusjoukkoon kuuluneet nuoret kokivat tärkeiksi kaverit sekä perheen ja niiden arvioitiin myös toteutuvan hyvin. Molemmat ikäryhmät arvioivat parhaiten paikkakunnalla toteutuvan hyvien kulkuyhteyksien sekä kavereiden runsauden. Alle 18-vuotiaat sen sijaan arvioivat hyväksi myös työmahdollisuudet, kun taas täysi-ikäisten mielestä perhe oli lähellä. Huonoimmin toteutuu kaikkien mielestä nuorisotoiminnan vilkkaus ja nuorempien mielestä kulttuuritarjonta. Täysi-ikäiset puolestaan näkivät huonoimmin toteutuvan myös harrastusmahdollisuuksien runsauden. Muista kunnista poiketen virolahtelaiset nuoret eivät tunnu pitävän paikkakunnan viihtyisyyden kannalta erityisen tärkeänä hyviä opiskelu- tai työnsaantimahdollisuuksia, mutta sen sijaan he arvostavat perheen läheisyyttä.

Kyselyn kohteena olleet haminalaiset nuoret näyttivät olevan muita tyytyväisempiä kotipaikkakuntansa palveluihin melkein pä kautta linjan ja miehikkäläläiset olivat puolestaan muiden kuntien nuoria kriittisempiä.

Kotipaikkakunnalta muuttamista suunnittelee kaikissa kunnissa hieman vajaa puolet kyselyyn vastanneista nuorista. Seuraavan vuoden aikana muuttaa aikoo virolahtelaisista ja miehikkäläläisistä tutkituista nuorista noin kaksikymmentä prosenttia, pyhtääläisistä kuusitoista prosenttia ja Haminan nuorista vain kymmenisen prosenttia. Viiden vuoden kuluttua noin puolet kotkalaisista vastaajista arvioi asuvansa muualla.

Voi hyvin nuori!- yhteistyöhanke 2010-2012

Voi hyvin nuori!- hanke tukee ja kehittää innovatiivisia toimintamalleja nuorten hyvinvoinnin tukemiseen, jonka tarkoituksena on estää nuorten syrjäytyminen puuttamalla siihen ajoissa.

Hanke pyrkii tarkastelemaan nuorten hyvinvointia positiivisena itsenäisenä käsitteenä. Se selvittää nuorten integroitumista yhteiskuntaan ja millainen nuorten sosiaalistumisprosessi on; miten prosessi on yksilöllinen, ryhmäkohtainen, vakio, pysyvä ja muuttumassa. Samalla selvitetään, onko sosiaalistumisen kanavat ja mahdollisuudet lisääntymässä vai kaventumassa.

Kotkan kaupungin tarve on kuvata tarkemmin varhaisen/oikea-aikaisen puuttumisen politiikka ja sitä toteuttavat keskeiset toimijat sekä kehittää toimintamallia edelleen. Case-menetelmää käyttävän tutkimuksen kohteeksi tulevat erityisluokka/avokoulukoti, maahanmuuttajanuoret sekä rikoksia tekevät nuoret.

Erytisluokka/avokoulukoti koostuu 7.-9. luokka-asteella koulua käyvistä nuorista. Luokka on perustettu opetus- ja sosiaaliviranomaisten yhteisin päätöksin. Hankkeessa selvitetään, miksi luokka toimii ja miten luokalla olleet selviävät myöhemmin elämässään. Toiseksi hankkeessa tutkitaan maahan muuttavien nuorten sopeutumista yhteiskuntaan ja kehitetään heille sopivaa sopeutumista edistävää toimintamallia. Kolmanneksi hankkeessa selvitetään, miten nuoria rikosentekijöitä voidaan auttaa ja kehittää heidän integraatiotaan tukeva toimintamalli.

Hanketta hallinnoi Kymenlaakson ammattikorkeakoulu ja rahoittaa Tekes. Hankkeessa ovat mukana Kotka, Hamina, Kouvola, Siviilipalvelukeskus, Puolustusvoimat, Kasper ry, Sotek, Ekamin media- ja kulttuurityöpaja sekä Pietarin valtion yliopiston sosiologian laitos.

Nuorisovaltuustot ja lasten parlamentit

Haminan nuorisovaltuustoon on valittu 20 jäsentä kaksivuotiskaudeksi 2010-2011. Nuorisovaltuusto toimii Haminan kaupungin kulttuuri- ja vapaa-aikalautakunnan alaisuudessa. Nuorisovaltuusto on perustettu vuonna 2007 ja siihen voivat kuulua 13-20-vuotiaat haminalaiset nuoret.

Kotkan nuorisovaltuustossa oli vuonna 2008-2009 yht. 21 jäsentä, 14-21-vuotiaita. Toimintakausi on 2 vuotinen. Nuorisovaltuustolla on edustajat seuraavissa lautakunnissa: lasten ja nuorten palveluiden, sosiaali- ja terveys-, kulttuuri-, tekninen, ympäristö-, kaupunkisuunnittelu- ja tarkastuslautakunta. Kotkassa lasten parlamentissa oli vuonna 2008-2009 yht. 40 lasta 5-6- luokkalaisia 18 koulusta. Toimintakausi on 2 vuotinen. Lasten parlamentin täysistunto kokoontuu 2 kertaa vuodessa.

Miehikkälän ja Virolahden nuorisovaltuusto toimii kuntien yhteisen sivistyslautakunnan alaisuudessa. Miehikkälässä toiminta on alkanut vuonna 2008.

Toimintakausi on 1 vuotinen. Nuorisovaltuustoon kuuluu 4-15 jäsentä, joiden ikä voi olla 13-19 vuoden välillä. Virolahden nuorisovaltuustossa vaikuttaa tällä hetkellä 6 aktiivista nuorta.

Pyhtään nuorisovaltuusto on 11 jäseninen ja se on toiminut vuodesta 1998. Nuorisovaltuustoon voivat tulla valituiksi 13-19-vuotiaat pyhtääläiset nuoret. Toimintakausi on 2 vuotinen. Nuorisovaltuusto päättää itse toiminnastaan.

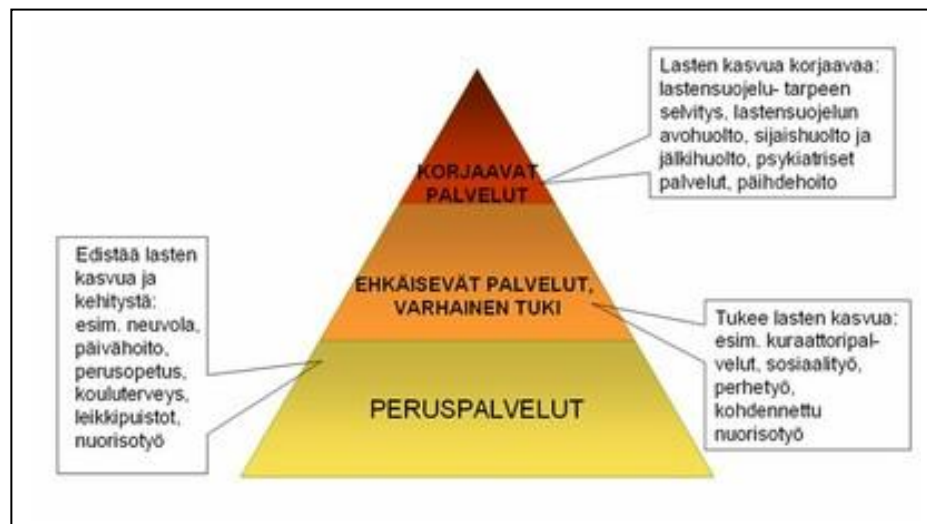
Haminassa, Miehikkälässä, Virolahdella ja Pyhtäällä ei ole lasten parlamenttia. Kuitenkin Kotkasta, Haminasta ja Pyhtäältä on syksyllä 2009 valittu edustaja + varaedustaja Suomen Lasten Parlamenttiin.

5. Etelä-Kymenlaakson kuntien hyvinvointia edistävät ja ongelmia ehkäisevät palvelut ja niiden katvealueet

5.1 Palveluiden luokittelu ja tuottamisen tavat

Lapsiperhepalvelujen tehtävänä on edistää lapsiperheiden hyvinvointia. Perheitä ja vanhemmuutta tuetaan järjestämällä korkealaatuisia, monimuotoisia sekä joustavia palveluja. Toiminnan keskeinen tavoite on onnellinen lapsuus ja nuoruus. Lapsiperhepalveluissa arvostetaan vanhemmuutta ja yhteisöllisyyttä.

Kuvio 4. Lapsiperhepalveluiden jäsenitys

(Helsingin lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma 2009-2012)

Kunnissa palvelut on jaoteltu perus- ja erityispalveluihin. Lain tavoitteena on kuitenkin siirtää painopiste lastensuojelusta varhaiseen tukeen, ennaltaehkäisyyn ja avohuoltoon. Lapsen ääni -kehittämishojelman ajatuksena on siirtää/sisällyttää varhaisen tuen palveluita peruspalveluihin ja näin ennaltaehkäistä korjaavien palvelujen tarvetta kunnissa. Siksi jaottelu tässä suunnitelmassa tehdään jakamalla lasten ja nuorten palvelut kolmeen osaan; peruspalvelut, jotka edistävät lasten ja nuorten kehitystä, ehkäisevät palvelut, jotka tukevat lasten ja nuorten kehitystä sekä korjaavat palvelut (Kuvio 4).

Liitteessä n:o 7 esitetään Etelä-Kymenlaakson kunnissa olevat palvelut ja niiden järjestämisen tapa.

Peruspalvelut

Peruspalveluita ovat lasten ja nuorten hyvinvointia edistävät palvelut, joiden piiriin kuuluvat automaattisesti kaikki Suomessa syntyvät ja asuvat lapset. Näitä ovat:

- äitiys- ja lastenneuvola
- varhaiskasvatus ja esiopetus
- perusopetus ja 2. asteen koulutus
- perus- ja kouluterveydenhuolto
- oppilaanohjaus
- nuoriso-, liikunta- ja kulttuuritoimi

Ehkäisevät palvelut ja varhainen tuki

Ehkäiseviä palveluja tulisi tarjota peruspalveluiden sisällä, jotta lapsia, nuoria ja heidän perheitään voitaisiin tukea mahdollisimman varhain ja näin ennaltaehkäistä korjaavien palveluiden tarpeen syntymistä. Ehkäiseviin palveluihin lukeutuvat seuraavat lasten ja nuorten kasvua, kehitystä ja hyvinvointia tukevat palvelut;

- oppilashuolto
- koulukuraattori
- koulupsykologi
- koulunkäyntiavustajapalvelut
- erilaiset terapiapalvelut
- toiminta-, puhe- ja fysioterapia
- perheiden tukipalvelut
- perheneuvola
- perheasiainpalvelut
- kotihoidon palvelut
- erityispalvelut
- erityisopetus
- erityisnuorisotyö
- vammaistyön palvelut

Korjaavat palvelut

Kun lasta tai nuorta ja hänen perhettään on tuettu peruspalveluissa ja se katsotaan riittämättömäksi tai lapsen/nuoren elämäntilanne kriisiytyy, hän tarvitsee korjaavia palveluita. Lasten ja nuorten kasvua ja kehitystä korjaavia palveluja ovat ne palvelut, joihin lapsi, nuori ja hänen perheensä on oikeutettu, kun hän on tullut asiakkaaksi palvelu- tai hoitolähetteellä

- perhetyö
- tukiperhe ja -henkilötoiminta
- psykiatriset palvelut
- päihdehoito
- kriisityö
- sosiaalipäivystys
- turvakoti
- lastensuojelu
- lastensuojelun tarpeen selvitys
- lastensuojelun avo-, sijais-, ja jälkihuolto

Kunta voi järjestää lakisääteiset palvelut tuottamalla ne itse, ostopalveluna palveluntuottajalta tai yhteistyössä toisten kuntien kanssa (kuntayhtymät, yhteistoiminta-alueet).

Etelä-Kymenlaaksossa seudullisesti järjestetyt palvelut

Yhteisesti järjestettyjä palveluja Etelä-Kymenlaaksossa ovat Tukikeskus Villa Jensen, joka hoitaa kaikkien kuntien sosiaalipäivystyksen, turvakotitoiminnan sekä kriisityön. Kymen A-klinikka, joka tarjoaa alueella lasten ja nuorten päihdehoidon. Kotkan lasten ja nuorten psykiatrian poliklinikka palvelee koko Etelä-Kymenlaaksoa ja Kymenlaakson nuorisopsykiatrian osasto on Kuusankoskella. Etelä-Kymenlaakson perheasiainneuvottelukeskus tuottaa seutukunnallisesti parisuhdeneuvonnan, perheneuvonnan ja eroperheiden palveluja. Kymenlaakson ensi- ja turvakotiyhdistyksen palvelut ovat myös koko Etelä-Kymenlaakson kuntien käytössä olevia palveluita.

Yhteistyökumppanit ja kolmas sektori

Seurakunnat

Seurakunnat toimivat yhteistyössä kuntien kanssa ja järjestävät kerhotoimintaa lapsille, nuorille ja perheille. Seurakunnan lapsiperhetyö ja kunnallinen varhaiskasvatus toimivat yhteistyössä järjestämällä esimerkiksi yhteisesti avoimen varhaiskasvatuksen palveluja. Seurakunnat järjestävät koulussa kirkkotilaisuuksia, tuntivierailuja kouluille, tukevat opettajia uskontokasvatuksessa sekä järjestävät koulupäivystyksiä yläkouluilla ja lukiossa. Seurakunta tekee yhteistyötä erilaisissa projekteissa, kuten mm. Selvä reitti -tapahtumassa. Yhteistä toimintaa seurakunnan, kaupungin ja koulujen kanssa on mm. Walkers-yökahvila Haminassa. Seurakunnat järjestävät monipuolista toimintaa esimerkiksi leirejä, isostoimintaa, retkiä ja tapahtumia seutukunnan lapsille ja nuorille.

Etelä-Kymenlaakson perheasiain neuvottelukeskus tuottaa koko seutukunnalle parisuhdeneuvonta-, perhetyön- ja eroryhmäpalvelut. Perheasiain neuvottelukeskus ja perheneuvolat tekevät yhteistyötä lapsiperheiden ongelmien kanssa.

Nuorisoyhdistykset ja nuorisotyötä tekevät yhteisöt

Etelä-Kymenlaaksossa on paljon aktiivisesti toimivia nuorisoyhdistyksiä, kulttuuriyhdistyksiä ja urheiluseuroja, jotka järjestävät harrastustoimintaa lapsille ja nuorille. Kunnat tukevat yhdistysten toimintaa erilaisin avustuksin ja tarjoamalla tiloja. Kuntien nuorisotoimilla on leirialueita, joita voivat myös seurakunnat ja yhdistykset käyttää leiritoimintaansa.

Järjestöt

Seutukunnan alueella toimii järjestöjä, jotka tukevat lapsia, nuoria ja perheitä taloudellisin keinoin antamalla avustuksia vähävaraisille perheille tai tuottamalla perheitä tukevia palveluita. Kymenlaakson ensi- ja turvakotiyhdistys toimii Kymenlaakson alueella ja tukee perheitä mm. perhetyön keinoin. Etelä-Kymenlaakson alueella toimii aktiivisesti Mannerheimin lastensuojeluliiton paikallisyhdistykset, jotka järjestävät lapsiperheille lastenhoitopalvelua ja pitävät perhekahvilaa. Pelastakaa lapset ry:n toimintaa alueella on mm. perheiden tuki, vähävaraisten perheiden taloudellinen avustaminen ja nuorten tukeminen opiskelustipendein.

Monitoimijainen avoin yhteistyö

Monitoimijainen avoin yhteistyö eri palveluiden välillä lisää verkoston tuntemusta, edistää yhteistyökulttuuria, lisää perheiden palvelujärjestelmän toimivuutta ja hyödyntää toimijoiden osaamista perheiden hyvinvoinnin tukemiseksi. **Seudullinen yhteistyö lisää palveluiden saatavuutta ja kuntalaisten tasa-arvoisuutta suhteessa palveluihin.** Suuri osa lapsista ja perheistä saa riittävän tuen peruspalveluista arjen eri tilanteisiin. Pienet huolet otetaan puheeksi vanhemman kanssa siellä, missä huoli on syntynyt. Kaikissa palveluissa omia toimintamahdollisuuksia voidaan muunnella tarpeellisen avun järjestämiseksi. Kun työntekijän huoli lapsesta kasvaa ja hänen oman toimintansa muunteleminen ei riitä, hän pyytää ja saa apua muilta toimijoilta.

Huolen puheeksi ottamisella huoliin ja ongelmiin voidaan puuttua varhain ja oikeassa paikassa (tutussa toimintaympäristössä) ja oikeaan aikaan. Selkeillä yhteistyökäytännöillä helpotetaan eri toimijoiden yhteistyötä ja työnjakoa ja käytetään verkoston asiantuntemusta lasten ja perheen hyödyksi. Moniammatillista yhteistyötä vaativat tilanteet ovat yleensä sellaisia, joissa huoli lapsen tai nuoren tilanteesta on suuri ja tarvitaan korjaavia toimenpiteitä tai erityisasiantuntemusta.

Viranomaisten yhteistyötä varhaisen tuen toteuttamisessa määrittävät ja vahvistavat viimeaikaiset lainsäädäntöuudistukset, kuten Neuvola-asetus (380/2009, voimaan 1.7.09), Perusopetuslaki ja sen kohdat yhteistyöstä ja tietojen käsittelystä oppilashuollossa (31 a §, 40 § 1 ja 2 mom, joita sovelletaan 1.8.2010 alkaen) sekä Lastensuojelulaki (417/2007). Myös Nuorisolain uudistuksessa (HE1/2010) korostuu velvoite viranomaisyhteistyöhön sekä oppilashuoltouudistuksen tavoin viranomaisten mahdollisuus yksilökohtaisten tietojen vaihtoon tietyin edellytyksin. Nuorisolain uudistuksella säädettäisiin menettelystä paikallisten viranomaisten monialaisen yhteistyön kehittämiseksi. Kunnassa tulisi olla nuorten ohjaus- ja palveluverkosto, johon kuuluisivat nuorten kannalta keskeisimmät toimialat. Mukana olisivat opetus-, sosiaali- ja terveys-, ja nuorisotoimen sekä työ- ja poliisihallinnon edustajat. Myös muut viranomaiset, kuten esimerkiksi puolustushallinto, voisivat tarvittaessa kuulua verkostoon. Verkosto toimisi vuorovaikutuksessa nuorten palveluja tuottavien yhteisöjen kanssa. Lakiin lisättäisiin säännökset tilanteista, joissa salassapitosäännösten estämättä tiettyjen viranomaisen tulisi luovuttaa etsivälle nuorisotyölle nuoren yksilöinti- ja yhteystiedot nuoren tavoittamista varten, jotta nuorelle voitaisiin tarjota varhaista tukea. Nuorelle ei säädettäisi velvollisuutta ottaa vastaan tarjottua palvelua.

5.2. Palveluiden toteutuminen Etelä-Kymenlaaksossa

Valtakunnalliseen Kaste-ohjelmaan kuuluva Etelä-Suomen Lapsen Ääni-hanke konkretisoituu Kymenlaakson alueella kahtena osahankkeena: Etelä-Kymenlaakson perhepalveluverkosto-hankkeena sekä Kaakkois-Suomen lasten ja nuorten hyvinvoinnin kehittämisverkosto-hankkeena (Kehikko). Näistä ensin mainittu on mallintanut lapsen ja nuoren elämänkaaren aikaiset peruspalvelut, varhaisen ja tehostetun tuen palvelut sekä erityispalvelut seudun kunnissa.

5.2.1 Neuvolapalvelut

Vuoden 2009 asetus laajensi laajat terveystarkastukset koskemaan kouluterveydenhuollon lisäksi myös neuvoloita. Laajan terveystarkastuksen tekevät terveydenhoitaja ja lääkäri ja tarvittaessa hankitaan lisäksi moniammatillista asiantuntemusta. Perheen elintavat ja vanhempien vointi ja jaksaminen vaikuttavat lapseen. Laajassa terveystarkastuksessa katsotaan, onko vanhemmilla tai perheen oloissa jotakin sellaista, joka voisi vaarantaa lapsen kehitystä ja huolenpitoa. Esimerkiksi vanhempien päihde- ja mielenterveysongelmat voivat vaarantaa lapsen hyvinvointia ja kehitystä. Samalla pohditaan, mitä apua ja tukea perheelle voitaisiin järjestää.

Lasta odottavalle perheelle tehdään vähintään yksi laaja terveystarkastus. Sen jälkeen tehdään tavanomaisten neuvolakäyntien ohella laajat tarkastukset vähintään 4 kk:n, 18 kk:n sekä 4 vuoden ikäisille.

Asetuksessa on lisäksi uutta se, että neuvolan terveystarkastuksesta pois jääneiden lasten tuen tarve selvitetään.

Taulukko 30. Perusterveydenhuollon lastenneuvolan käynnit yhteensä / 1000 0-7-vuotiasta ja perusterveydenhuollon lastenneuvolan lääkärikäynnit / 1000 0-7-vuotiasta

		2006	2007	2008
Hamina	Yhteensä	2677	2752	2776
	Lääkärikäynnit	749	723	734
Kotka	Yhteensä	2257	2532	2553
	Lääkärikäynnit	526	566	552
Miehikkälä	Yhteensä	3357	2695	2629
	Lääkärikäynnit	548	526	559
Pyhtää	Yhteensä	2485	2638	3049
	Lääkärikäynnit	328	495	552
Virolahti	Yhteensä	3520	2513	2698
	Lääkärikäynnit	1160	509	660
Koko maa	Yhteensä	2696	2849	2948
	Lääkärikäynnit	571	555	578

Lähde: Sotkanet

Neuvolassa käyntimäärien kehitys noudattelee paikkakunnan lapsiluvun kehitystä. Pyhtäällä käyntimäärät ovat nousseet selvästi, mutta Haminassa ja Kotkassa pysytelleet suunnilleen samantasoisina. Miehikkälässä lääkärikkäyntien osuus on lisääntynyt.

5.2.2 Lasten kotihoito

Kotihoidon tukea voi hakea perhe, jonka alle 3-vuotias lapsi ei ole kunnan järjestämässä päivähoidossa. Lasta voi hoitaa jompikumpi vanhemmista tai muu hoitaja (esim. sukulainen) tai yksityinen päivähoidon tuottaja (esim. yksityinen päiväkot). Lasten kotihoidon tukeen kuuluu hoitoraha ja perheen tuloista riippuen hoitolisä. Lasten yksityisen hoidon tukea voi hakea perhe, jonka alle kouluikäistä lasta hoitaa perheen palkkaama hoitaja tai yksityinen päivähoidon tuottaja.

Taulukko 31. Kotihoidon tuen, hoitolisän ja yksityisen hoidon tuen saajat

		2006	2007	2008
HAMINA	Kotihoidon tukea saaneita perheitä vuoden aikana	452	451	453
	Hoitolisää saaneita perheitä vuoden aikana	301	301	268
	Yksityisen hoidon tukea saaneita perheitä vuoden aikana	27	37	42
KOTKA	Kotihoidon tukea saaneita perheitä vuoden aikana	1051	1038	1020
	Hoitolisää saaneita perheitä vuoden aikana	754	688	632
	Yksityisen hoidon tukea saaneita perheitä vuoden aikana	44	44	38
MIEHIKKÄLÄ	Kotihoidon tukea saaneita perheitä vuoden aikana	41	36	37
	Hoitolisää saaneita perheitä vuoden aikana	31	30	22
	Yksityisen hoidon tukea saaneita perheitä vuoden aikana	1	0	0
PYHTÄÄ	Kotihoidon tukea saaneita perheitä vuoden aikana	96	103	101
	Hoitolisää saaneita perheitä vuoden aikana	64	57	52
	Yksityisen hoidon tukea saaneita perheitä vuoden aikana	9	7	9
VIROLAHTI	Kotihoidon tukea saaneita perheitä vuoden aikana	74	70	56
	Hoitolisää saaneita perheitä vuoden aikana	55	51	37
	Yksityisen hoidon tukea saaneita perheitä vuoden aikana	0	1	2

Lähde: Sotkanet

Kotihoidon tuen saajien määrät ovat pysyneet melko tasaisina kunnissa, sen sijaan hoitolisän saajien määrä on ollut aleneva.

5.2.3 Päivähoito ja esiopetus

Päivähoidon tavoitteena on tarjota monipuolisia ja laadukkaita varhaiskasvatuspalveluja lapsen ja perheen tarpeet huomioiden. Varhaiskasvatuksen perustana on yhdessä vanhempien kanssa luoda turvallinen ja myönteinen kasvuympäristö, jossa lapsella on mahdollisuus yksilölliseen kasvuun, kehitykseen ja oppimiseen leikin avulla. Varhaiskasvatuksen ensisijaisena tavoitteena on lisätä lapsen kokonaisvaltaista hyvinvointia. Hyvinvointi on tavoite itsessään, mutta se on myös pohja lapsen viihtymiselle, oppimiselle ja kehitykselle. Kun lapsi voi hyvin, hänellä on mahdollisimman hyvät kasvun, kehittymisen ja oppimisen edellytykset. Varhaiskasvatuksen toiminta pohjautuu valtioneuvoston periaatepäätökseen varhaiskasvatuksen valtakunnallisista linjauksista. Kaikissa Etelä-Kymenlaakson kunnissa on tehty varhaiskasvatussuunnitelma sekä siitä johdetut yksikkökohtaiset ja lapsikohtaiset suunnitelmat.

Subjektiiivinen päivähoito-oikeus ja varhaiskasvatuspalvelut ulottuvat lähes kaikkien eteläkymenlaaksolaisten lasten elämänpiiriin sillä päivähoiton piirissä olevien lasten prosentuaalinen osuus vuonna 2008 oli Virolahdella (68,2 %), Kotkassa (62,9 %), ja Miehikkälässä (58,7 %), Pyhtäällä (58,6 %) ja Haminassa (56,2 %). Alle 3-vuotiaiden osuus kaikista päivähoiton piirissä olevista lapsista oli vuonna 2008 Virolahdella 22,9 %, Pyhtäällä 21,8 %, Kotkassa 19 %, Miehikkälässä 17,9 % ja Haminassa 16,7 %.

(Ks. Liite 8)

5.2.4 Opetus ja erityisopetus

Opetus ja kasvatus

Perusopetuksen ja lukiokoulutuksen tavoitteena on tarjota laadukasta opetusta ja tukea oppilaan kasvuun tasapainoisiksi, terveen itsetunnon omaaviksi ihmisiksi ja kriittisesti ympäristöään arvioiviksi yhteiskunnan jäseniksi. Opetus tukee lapsen ja nuoren kokonaisvaltaista kasvuun, kehitykseen ja oppimista yhteistyössä kodin ja ympäröivän yhteisön kanssa.

Lukiot antavat laaja-alaisen yleissivistyksen ja valmentavat ja antavat kelpoisuuden jatko-opintoihin yliopistoissa ja ammattikorkeakouluissa sekä ammatillisessa koulutuksessa. Ammatillisen koulutuksen järjestämisestä vastaa Etelä-Kymenlaakson ammattiopisto, joka kuuluu Kotkan-Haminan seudun ammatillisen koulutuksen kuntayhtymään. Muita oppilaitoksia Etelä-Kymenlaakson seudulla ovat kansalaisopistot, Haminassa Jamilahden kansanopisto ja Virolahdella Harjun oppimiskeskus.

Oppilaitokset tekevät tiivistä yhteistyötä oppilaiden siirtyessä perusopetuksesta toiselle asteelle. Oppilasta autetaan mahdollisissa oppimisvaikeuksissa eri tukimuodoin. Uuden erityisopetusstrategian mukaan tukea tarvitseva oppilas saa ensin tehostettua tukea omassa lähikoulussaan, jolloin tehostetaan opetuksen eriyttämistä ja tukiopetusta, lisätään osa-aikaisenerityisopetuksen ja oppilashuollon palvelua sekä pyritään järjestämään opetusta riittävän pienissä ryhmissä. Jokaisessa perusopetuksen koulussa tarjotaan laaja-alaisen erityisopettajan palveluita. Oppilaiden lukumäärät ja erityisoppilaiden määrät vuosina 2006-2009 on esitetty liitteenä n:o 9 olevassa taulukossa.

Koulu- ja opiskelijaterveydenhuolto sekä oppilashuolto

Kouluterveydenhuollossa terveystarkastus oppilaille tehdään jokaisella luokalla. Laajat tarkastukset tehdään 1., 5. ja 8. luokalla. Vuoden 2009 neuvola-asetus toi kahdeksaluokkalaisten terveystarkastuksiin uutena sen, että tuolloin arvioidaan oppilaan erityiset tarpeet ammatinvalinnan ja jatko-opiskelun kannalta ja suunnitellaan tarvittavat tukitoimet. Myös terveystarkastuksista pois jääneiden tuen tarve tulee selvittää. Tällä halutaan ehkäistä syrjäytymistä.

Opiskelijaterveydenhuoltoa toteutetaan ammattioppilaitoksissa, ammatillisessa aikuiskoulutuksessa, lukioissa ja tietyissä opistoissa. Näissä opiskelijalle tehdään ensimmäisenä vuotena terveydenhoitajan tarkastus ja 1.tai 2. vuotena lääkärintarkastus ellei sitä ole tehty opiskelijaksi hyväksymisen yhteydessä. Lisäksi lääkärintarkastus tehdään aina 1. vuoden opiskelijalle, joka on erityisopetuksessa tai jonka terveydentilan ja opiskelukyvyn selvittäminen on tarpeellinen opiskelualan tai tulevan ammatin vuoksi.

Oppilashuollolla tarkoitetaan oppilaan hyvän oppimisen, hyvän psyykkisen ja fyysisen terveyden sekä sosiaalisen hyvinvoinnin edistämistä ja ylläpitämistä sekä niiden edellytyksiä lisäävää toimintaa. Oppilashuolto koostuu opetuksen järjestäjän hyväksymän opetussuunnitelman mukaisesta oppilashuollosta, kansanterveyslain mukaisesta kouluterveydenhuollosta sekä lastensuojelulain mukaisesta koulunkäynnin tukemisesta.

Haminan peruskouluissa kokoontuvat moniammatilliset oppilashuoltoryhmät säännöllisin väliajoin ja tarvittaessa. Koulun oppilashuoltoryhmään kuuluvat yleensä rehtori, koulukuraattori, koulupsykologi, terveydenhoitaja, erityisopettaja ja opinto-ohjaaja. Tarvittaessa työryhmään voivat osallistua oppilaan huoltajat, oppilasta opettavat opettajat ja muut asiantuntijat. Lukiossa oppilashuoltoryhmän muodostavat rehtori, opinto-ohjaaja, laaja-alainen erityisopettaja ja terveydenhoitaja.

Kotkassa oppilashuolto on oppilaiden, perheiden ja koulujen hyvinvointia tukeva ja edistävä palveluyksikkö, joka työskentelee yhteistyössä koulujen ja moniammatillisen yhteistyöverkoston kanssa

Miehikkälässä kyläkouluilla (2 alakoulua) oppilashuoltotyöryhmään kuuluvat luokanopettajat, terveydenhoitaja ja koulukuraattori. Kirkonkylän alakoulun oppilashuoltotyöryhmään kuuluu koulunjohtaja, erityisopettaja, terveydenhoitaja, koulukuraattori ja tarvittaessa luokanopettaja. Yläasteella oppilashuoltotyöryhmään kuuluvat apulaisrehtori/erityisopettaja, opinto-ohjaaja, terveydenhoitaja, koulukuraattori ja tarvittaessa luokanopettaja. Koulupsykogin palvelut ostetaan tarvittaessa Haminan kasvatus- ja perheneuvolasta tai Kotkan lasten ja nuorten psykiatrian poliklinikalta.

Virolahdella on kaksi alakoulua, josta toisen koulun oppilashuoltotyöryhmän muodostaa koulunjohtaja, luokanopettajat (2), avustaja, terveydenhoitaja ja koulukuraattori. Toisella koululla oppilashuoltotyöryhmään kuuluu koulunjohtaja, erityisopettaja, terveydenhoitaja, koulukuraattori ja oppilasasioissa oppilaan oma opettaja. Yläasteella ja lukiossa on yhteinen oppilashuoltotyöryhmä, johon kuuluu; sivistystoimenjohtaja-rehtori, apulaisrehtori, opinto-ohjaaja, erityisopettaja, terveydenhoitaja ja koulukuraattori. Koulupsykologin palvelut ostetaan tarvittaessa Haminan kasvatus- ja perheneuvolasta.

Pyhtäällä oppilashuoltotyöryhmiin kuuluvat yleensä rehtori, opinto-ohjaaja (yläkoulu), pienryhmäopettaja, koulukuraattori ja kouluterveydenhoitaja. Oppilashuoltotyöryhmät kokoontuvat keskimäärin kerran kuukaudessa/kouluaste. Alakoulun oppilashuoltotyöryhmissä käsitellään myös esikoulun asioita.

Aamu- ja iltapäivätoiminta

Perusopetuksen tukena Haminan kaupunki tarjoaa 1. ja 2. luokkien sekä erityisopetuksen kaikkien vuosiluokkien oppilaille iltapäivätoimintaa. Koululaisten iltapäivätoiminnan järjestäjä on sivistystoimi. Palveluja ostetaan myös Hamina-Vehkalahden seurakunnalta, Husula-Salmenkylä aluetupayhdistykseltä/litan Pirtiltä sekä Kymijoen 4H:lta. Iltapäiväkerhoja on 14, jotka toimivat alakouluissa tai koulujen läheisyydessä.

Kotkassa koululaisten aamu- ja iltapäivätoiminta järjestetään yhteistyössä kolmannen sektorin kanssa. Toiminta on tarkoitettu 1. ja 2. vuosiluokan oppilaille sekä kaikille erityisopetukseen otetuille tai siirretyille oppilaille. Kevään 2008 Kotkan iltapäivätoiminnan kokonaisarvioksi kouluarvosanoin huoltajat antoivat 8,5.

Virolahdella ja Miehikkälässä aamu- ja iltapäivätoiminta on ollut sosiaalitoimen alaisuudessa, mutta siirtyy elokuussa 2010 sivistystoimen alaisuuteen. Toimintaa järjestetään, jos on kysyntää (4 lasta säännöllisesti). Tulevana vuonna toteutuu iltapäivähoito kaikilla kouluilla 1-2-luokkalaisille ja muiden luokkien erityisoppilaille. Kolmas sektori ei ole mukana järjestämässä toimintaa.

Pyhtäällä järjestetään vain iltapäivätoimintaa. Sitä järjestetään kaikkien koulujen yhteydessä, mikäli osallistumisensa vahvistaneita lapsia on vähintään 10 toiminnan alkaessa. Ryhmissä joiden toiminta järjestetään yhteistyössä sosiaali- ja terveystoimen kanssa lapsien yhteismäärän tulee olla vähintään 10 ja enintään 13 kerralla. Erityistä tukea tarvitseva lapsi on kahden paikalla. Iltapäivätoiminta on tarkoitettu 1. ja 2. luokkalaisille.

5.2.5 Kasvatus- ja perheneuvonta

Kasvatus- ja perheneuvontaa annetaan perheneuvoloissa, joiden perustehtävänä on tukea ja edistää lasten ja perheiden myönteistä kehitystä järjestämällä tutkimusta, hoitoa ja neuvontaa lasten kehitykseen, vanhemmuuteen ja perhe-elämään liittyvissä kysymyksissä sekä järjestämällä asiantuntija-apua ja toimimalla yhteistyössä muiden lasten kanssa työskentelevien tahojen kanssa.

Perheneuvolan asiakkuuden kriteereinä ovat lapsen käyttäytymisen ja tunne-elämänvaikeudet, ongelmat vanhemmuudessa ja perheiden kriisitilanteet, joihin vastataan asiakkaiden tarpeista lähtien. Työssä keskeisenä on lapsi-näkökulma ja perhekeskeisyys. Perheneuvolat tarjoavat ohjausta ja neuvontaa kasvatuskysymyksissä, keskusteluapua lapsille ja vanhemmille, psykologisia tutkimuksia, yksilö-, pari- ja perheterapiaa, erilaisia ryhmiä lapsille ja vanhemmille, perheasioiden sovittelua, sopimuksentekoa lasten huollosta ja tapaamisoikeudesta ja puhelinneuvontaa ja –konsultaatiota.

Etelä-Kymenlaakson alueella toimii kaksi perheneuvolaa, toinen Kotkassa ja toinen Haminassa. Kotkan perheneuvolan toiminta-alueena on Kotka ja Pyhtää ja Haminan perheneuvolan toiminta-alueena Hamina, Virolahti ja Miehikkälä. Perheneuvolan palvelut ovat tarkoitettu lapsiperheille, joilla on alle 13-vuotiaita lapsia.

Perheneuvolan palvelut ovat asiakkaalle maksuttomia ja asiakkaaksi voi hakeutua ilman lähetettä. Kotkan perheneuvolan henkilökuntaan kuuluu neljä psykologia ja neljä sosiaalityöntekijää. Lisäksi perheneuvolassa käy konsultoiva lääkäri. Toimistoa hoitaa toimistotyöntekijä väliaikaisten työntekijöiden avustamana. Haminan perheneuvolan henkilökuntaan kuuluu kaksi psykologia, yksi sosiaalityöntekijä, kanslisti ja sopimuksen mukaan lääkäri ja lastenpsykiatri.

Taulukko 32. Kasvatus- ja perheneuvonnan asiakkaat vuoden aikana / 1000 alle 18-vuotiasta

	2006	2007	2008	2009
Kotka	58.1	74.8	71.3	78.7
Hamina	57.3	74.9	77.4	78.7
Miehikkälä	26.1	95.4	72.0	61.7
Pyhtää	63.9	61.0	65.8	58.8
Virolahti	37.2	72.0	99.0	91.7
Koko maa	66.2	68.0	70.9	70.4

Lähde: Sotkanet

Kasvatus- ja perheneuvonnan asiakkaiden määrät ovat nousseet alueella vuodesta 2006 vuoteen 2009. Miehikkälässä ja Virolahdella nousu on ollut erittäin suuri vuoteen 2008. Valtakunnan tasoon verrattuna kaikista muista Etelä-Kymenlaakson kunnista kasvatus- ja perheneuvonnan asiakkaita enemmän paitsi Pyhtäältä, jonka asiakasmäärät jäivät jonkin verran alle maan keskitason. Jonotilanne Etelä-Kymenlaaksossa oli 26.5.2009 Haminan perheneuvolassa 17 perhettä, joista pisimpään jonottanut oli ollut jonossa 3 kuukautta ja Kotkan perheneuvolassa 13 perhettä, joista pisimpään jonottanut oli jonottanut 2 kuukautta.

5.2.6 Nuorisotyö

Nuorisolain (72/2006) mukaisesti nuorisotyö ja -politiikka kuuluvat kunnan tehtäviin. Nuorisotyön toteuttamisesta vastaavat kunnat, nuorisoyhdistykset ja muut nuorisotyötä tekevät järjestöt. Nuorisotyön palveluja voidaan tuottaa myös alueellisesti kuntien yhteistyönä. Kunnan nuorisotyöhön ja -politiikkaan kuuluvat nuorten kasvatuksellinen ohjaus, toimintatilat ja harrastusmahdollisuudet, tieto- ja neuvontapalvelut, nuorisoyhdistyksien ja muiden nuorisoryhmien tuki, liikunnallinen, kulttuurinen, kansainvälinen ja monikulttuurinen nuorisotoiminta, nuorten ympäristökasvatus sekä tarvittaessa nuorten työpajapalvelut ja etsivä nuorisotyö tai muut paikallisiin olosuhteisiin ja tarpeisiin sopivat toimintamuodot.

Nuorisolain uudistuksessa säädettäisiin etsivästä nuorisotyöstä, jonka tarkoituksena on tavoittaa tuen tarpeessa oleva nuori ja auttaa hänet sellaisten palvelujen ja muun tuen piiriin, joilla edistetään hänen kasvuaan ja itsenäistymistään sekä pääsyään koulutukseen ja työmarkkinoille. Kunta voisi tarvittaessa järjestää etsivää nuorisotyötä. Tällöin kunnan tulisi nimetä etsivän nuorisotyön toimeenpanosta vastaava kunnan viranhaltija tai työsopimussuhteinen henkilö.

Etelä-Kymenlaakson kuntien nuorisopalveluiden tavoitteena ja tehtävänä on yhteistyössä eri sidosryhmien kanssa tukea nuorten tervettä kasvua ja itsenäistymistä, edistää nuorten osallisuutta ja aktiivista kansalaisuutta ja tuoda esille nuorten näkökulma sekä parantaa nuorten kasvu- ja elinoloja. Nuorisopalveluiden tehtävänä on tarjota nuorille sellaisia palveluita, jotka

vahvistavat nuorten turvallista ja myönteistä kasvua ja kehitystä ja tukevat elinikäistä oppimista kasvattamalla nuoria aktiiviseen kansalaisuuteen.

Kaikissa Etelä-Kymenlaakson kunnissa on nuorille omia **nuorisotiloja**, joissa järjestetään valvottua avointa toimintaa nuorille. Nuorisotilat toimivat kontaktipaikkoina nuorille ja niissä järjestetään lisäksi erilaista kerhotoimintaa, tapahtumia, diskoja ja nuorisokahvilatoimintaa. Joissakin kunnissa nuorille on avattu omat nettisivut. Kuntien nuorisotoimen hallinnassa on erilaisia nuorisoleirialueita. Alueet ovat ensisijaisesti tarkoitettu nuorisoyhdistysten ja ryhmien käyttöön, mutta ovat myös vuokrattavissa aikuisryhmille kohtuullista maksua vastaan. Nuoret voivat osallistua ja vaikuttaa kunnissa toimivien nuorisovaltuustojen kautta.

Kuntien **nuorten työpajojen** toiminta on keskitetty rannikkopajoihin eli Potkuripajaan Kotkassa, Ankkuripajaan Haminassa ja Rajapajaan Virojoella. Työpaja on alle 25-vuotiaiden nuorten työpaikka, jossa voi olla työharjoittelijana, työssäoppijana tai kuukausipalkkaisena työntekijänä. Pajalle hakeudutaan työvoimatoimiston kautta. Pajoissa työskentelee ohjaajan johdolla noin 4-10 nuorta kerrallaan.

5.2.7 Maahanmuuttajapalvelut

Etelä-Kymenlaakso on laatinut yhteisen seudullisen maahanmuutto-ohjelman vuosille 2007-2012. Seudullinen maahanmuutto-ohjelma sisältää tietoa maahanmuutosta, tietoa Etelä-Kymenlaakson maahanmuuttoon liittyvistä erityispiirteistä ja seutuyhteistyöstä. Seudullinen maahanmuutto-ohjelma sisältää toimenpide-ehdotuksia maahanmuuttoon liittyvissä asioissa, tiedon tuottamisesta, yhdenvertaisuuden toteutumisesta, asenne- ja monikulttuurisuuskasvatuksesta, maahanmuuttajien työllistymisestä sekä maahanmuuttajien erityispalveluista. Etelä-Kymenlaakson maahanmuutto-ohjelmassa ehdotetaan, että Etelä-Kymenlaaksoon luodaan koko alueen kattava maahanmuuttotoimijoiden verkosto ja kartoitetaan maahanmuuttajien erityispalveluiden tarve. Yhteisten seudullisten palveluiden suunnittelun pohjana käytetään Kotkan maahanmuuttajapalveluiden mallia.

Maahanmuuttajat käyttävät samoja palveluita kuin muutkin kuntalaiset. Maahanmuuttajatyöhön liittyy kuitenkin erityistarpeita, jotka on otettava palveluita suunniteltaessa huomioon. Tällaisina erityisesti huomioitavina asioina Etelä-Kymenlaakson seudullisessa maahanmuuttaja-ohjelmassa on mainittu kotoutumissuunnitelmat, kieleen liittyvät asiat, tulkin käyttäminen, vanhemmuuden tukeminen kahden kulttuurin ristipaineessa elävissä perheissä, erityispiirteet mielenterveystyössä ja henkilökunnan täydennyskoulutustarpeet.

Puhuttaessa maahanmuuttajalapsista tai maahanmuuttajaperheistä on hyvä muistaa, että kyse on heterogeenisestä ryhmästä. Maahanmuuttajalapset eroavat toisistaan kieli- ja kulttuuritaustaltaan, maahanmuuton syyn ja maassaoloajan suhteen. Maahanmuuttajatausta saattaa olla ainoa heitä yhdistävä tekijä.

Seudullisessa maahanmuuttaja-ohjelmassa pidetään maahanmuuttajalasten hyvinvoinnin edellytyksenä seuraavia asioita:

1. mahdollisuutta puhua omaa äidinkieltään
2. mahdollisuutta oman kielen ja kulttuurin harjoittamiseen
3. mahdollisuutta saada tukea suomalaiseen yhteiskuntaan ja kulttuuriin sopeutumisessa.

Kotkassa toimii turvapaikanhakijoiden vastaanottokeskus, joka tarjoaa tukipalveluja ja toimintaa nuorille sekä lapsiperheille. Alle 16-vuotialle ilman huoltajaa tulleille turvapaikanhakijoille on Kotkassa kaksi ryhmäkotia, joista toisen yhteydessä toimii myös 40 -paikkainen tukiasumisyksikkö. Kouluikäisillä lapsilla on mahdollisuus saada harkinnanvaraista tukea yhteen harrastukseen. Turvapaikanhakijat saavat myös neuvola- ja perheneuvolapalveluja sekä tarvittaessa erilaisia muita terveyspalveluita. Kunnan alueella asuva turvapaikanhakijalapsi kuuluu kunnan lastensuojelun piiriin, mutta palvelut ovat rajalliset.

Kotkassa toimii myös tulkkipalvelukeskus ja monikulttuurinen toimintakeskus Mylly.

Haminassa maahanmuuttajia on toimeentulotuen sekä lastensuojelun asiakkaina. Haasteita tuovat kulttuuriset erot ja kielenoppiminen, työttömyys ja heikko taloudellinen tilanne. Monesti lapsi joutuu toimimaan perheen tulkkina hyvinkin haastavissa tilanteissa, koska vanhemmat eivät välttämättä puhu suomea. Haminan sosiaalitoimen asiakkaiksi tulevat maahanmuuttajat ohjautuvat työntekijälle, jolla on asiantuntijuus monikulttuurisesta työstä. Työtehtävien haasteellisuus ennaltaehkäisevässä sosiaalityössä asettaa omat rajoitukset, jolloin lisäresurssien tarve kasvaa.

Perusopetuksen valmistava luokka antaa tehostettua suomenkielen opetusta ja Jamilahden kansanopisto tarjoaa maahanmuuttajille suomen kielen perusopinnot. Hamiinassa myös kaupungin työntekijöille tarjotaan mahdollisuus vieraan kielen opiskeluun (ruotsi, englanti ja venäjä).

Palveluiden katvealueita näyttäisi ainakin olevan ensikotien kohdalla, koska ne puuttuvat kaikista viidestä kunnasta. Villa Jensenillä on pieni perhehoitoyksikkö, mutta se on tarkoitettu vain kotkalaisille. Lastensuojelun perhetyössä tai kotipalvelussa näyttäisi myös olevan kehitettävää, sillä varsinkin ehkäisevänä työnä annettavaa kotipalveluapua ei kaikissa kunnissa ole lapsiperheille ei ole tarjolla. Lastensuojelulain vaatimusten mukaan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman tulisi tuoda esille lastensuojelussa tarvittavia palveluja sekä resursseja kunnassa ja selkiyttää yhteistyökäytäntöjä.

6. Lastensuojelu

6.1 Ehkäisevä lastensuojelu

Lastensuojelu tulee laajasti käsittää lasten suojeluksi, joka ei ole vain sosiaali- viranomaisten asia, vaan koskee muitakin viranomaisia ja kaikkia kansalaisia. Lasten suojelu perustuu lapsen kansainvälisesti tunnustettuihin oikeuksiin, joita on muun muassa etusija erityiseen suojeluun, oikeus turvalliseen ja virikkeitä antavaan kasvuympäristöön sekä tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen. Lasten suojelun tavoitteena on turvata nämä oikeudet kaikille lapsille.

Lastensuojelulain mukaan lapsen vanhemmilla ja muilla huoltajilla on ensisijainen vastuu lapsen hyvinvoinnista. Lasten ja perheiden kanssa toimivien viranomaisten on tuettava vanhempia ja huoltajia heidän kasvatustehtävässään ja pyrittävä tarjoamaan perheelle tarpeellista apua riittävän varhain.

Ehkäisevällä lastensuojelulla edistetään ja turvataan lapsen kasvua, kehitystä ja hyvinvointia sekä tuetaan vanhemmuutta. Ehkäisevää lastensuojelua on myös kunnan muiden palvelujen piirissä, kuten äitiys- ja lastenneuvolassa, kouluterveydenhuollossa, perheneuvolassa, päivähoidossa, terveydenhuollossa, opetuksessa ja nuorisotyössä annettava **erityinen tuki silloin, kun lapsi tai perhe ei ole lastensuojelun asiakkaana.**

6.2 Lapsi- ja perhekohtainen lastensuojelu

Lapsi- ja perhekohtainen lastensuojelu sisältää toimet, jolla viimesijaisesti turvataan lapsen hyvinvointi. Lapsi- ja perhekohtaista lastensuojelua ovat lastensuojelutarpeen selvitys, avohuollon tukitoimet, lapsen kiireellinen sijoitus ja huostaanotto sekä sijaishuolto ja jälkihuolto.

Taulukko 33. Lastensuojeluilmoitukset kunnittain Etelä-Suomen lääninhallituksen keräämän aineiston perusteella:

	Kuinka monta lastensuojeluilmoitusta elokuun 2008 loppuun mennessä	perheiden lukumäärä	kuinka moni ilmoitus johti lastensuojelu-asiakkuuteen	Arvio määräajassa tehdyistä ls. tarpeen arvioinneista
Hamina	72	59	58	100 %
Kotka	274	220	176	98 %
Pyhtää	26	9	6	100 %
Violahti ja Miehikkälä	13	11	6	30 %

Etelä-Suomen lääninhallituksen selvityksen perusteella Miehikkälää ja Virolahtea lukuun ottamatta lastensuojeluilmoituksen perusteella tehtävät lastensuojelun tarpeen arvioinnit kyetään varsin hyvin tekemään lain edellyttämässä määräajassa.

Taulukko 34. Lastensuojelun avohuollollisten tukitoimien piirissä 0 – 17 –vuotiaita vuoden aikana, % vastaavanikäisestä väestöstä

	2006	2007	2008
Hamina	5,4	6,8	4,8
Kotka	8,3	7,8	7,7
Miehikkälä	4,5	3,7	4,5
Pyhtää	2,5	3,1	1,0
Violahti	2,5	3,0	5,2
Koko maa	5,0	5,3	5,4

Lähde: Sotkanet

Lastensuojelun avohuollollisten tukitoimien piirissä olevien lasten suhteellinen osuus on laskenut vuodesta 2006 vuoteen 2008 Kotkassa ja noussut Virolahdella. Haminassa nousua oli vuodesta 2006 vuoteen 2007 jopa 1,4, kun taas vuonna 2008 suhteellinen osuus on laskenut. Lastensuojelun avohuollollisten tukitoimien piirissä olevien lasten suhteellinen osuus oli maan keskitasoa (5,4 %) suurempi vuonna 2008 Kotkassa (7,7 %) Haminan, Miehikkälän, Pyhtään ja Virolahden määrät jäävät koko maan tilanteen alapuolelle. Avohuollon tukitoimien käyttö sijoituksen toteuttamiseksi on valtakunnallisesti lisääntynyt vuosina 1993 – 2008.

Taulukko 35. Kodin ulkopuolelle sijoitetut 0 – 17 –vuotiaat, % vastaavanikäisestä väestöstä (Kaste-indikaattori)

	2006	2007	2008
Hamina	0,6	0,8	1,0
Kotka	1,7	1,7	1,7
Miehikkälä	0	0	-
Pyhtää	0,7	0,7	0,6
Violahti	0,8	0	1,0
Koko maa	1,2	1,2	1,3

Lähde: Sotkanet

Kodin ulkopuolelle sijoitettujen 0 – 17-vuotiaiden prosenttiosuudet ovat vuodesta 2006 vuoteen 2008 siirryttäessä pysyneet melko samoina. Haminan osalta on hieman nousua. Vuonna 2008 sekä kodin ulkopuolelle sijoitettujen että huostassa olleiden 0 – 17 –vuotiaiden osuus vastaavanikäisestä väestöstä oli maan keskitason (1,2 %) yläpuolella ainoastaan Kotkassa (1,7 %). Vuodesta 1991 vuoteen 2008 sekä kodin ulkopuolelle sijoitettujen että huostaan otettujen määrät ovat nousseet koko maassa.

Taulukko 36. Huostassa olleet 0 – 17 – vuotiaat viimeisimmän sijoitustiedon mukaan, % vastaavanikäisestä väestöstä

	2006	2007	2008
Hamina	0,5	0,6	0,6
Kotka	1,1	1,1	1,2
Miehikkälä	0	0	-
Pyhtää	0	0	-
Violahti	0,7	0	0,9
Koko maa	0,8	0,9	0,9

Lähde: Sotkanet

Huostaanottoja on tehty vuosina 2006, 2007 ja 2008 melko samassa suhteessa. Kotkan prosenttiosuus vuodelta 2008 (1,2 %) ylittää hieman koko maan huostaanottojen prosenttiosuuden (0,9 %).

Taulukko 37. Lastensuojelun resurssit kunnittain Etelä-Suomen lääninhallituksen keräämään aineiston perusteella

	lastensuojelutyöntekijöiden määrä	joista päteviä	arvio, kuinka monta asiakasperhettä/työntekijä
Hamina	4,5	3,5	30
Kotka	12	12	50
Pyhtää	2	1	30
Violahti ja Miehikkälä	1	1	28

Lastensuojelun laatusuosituksen mukaan niissä kunnissa, joissa sosiaalityöntekijällä on käytettävissään myös sosiaaliohjaajan työpanos, yhdellä lastensuojelun työntekijällä tulisi olla maksimissaan 35 lastensuojelun asiakasta. Jos lastensuojelun sosiaalityöntekijä tekee työtä yksin, tulisi asiakkaita olla korkeintaan 20.

Kaste-indikaattoreissa seurataan kuntien sosiaalityöntekijöiden kokonaismäärää. Ohjelman tavoitteena on, että sosiaalityöntekijävaje saadaan vähenemään. Sosiaali- ja terveydenhuollon tavoite- ja toimintaohjelmassa (TATO) on suositeltu, että kunnissa tulee olla vähintään yksi sosiaalityöntekijä 2000 asukasta kohden

Taulukko 38. Sosiaalityöntekijöitä / 10 000 asukasta

	2006	2007
Hamina	6,0	6,4
Kotka	6,8	7,1
Miehikkälä	4,1	4,2
Pyhtää	1,9	1,9
Virolahti	2,8	2,8
Koko maa	7,8	7,6

Lähde: Sotkanet

TATO-kriteerin mukaan taulukkoa tarkasteltaessa suhdeluvun tulisi olla vähintään 5. Tähän tavoitteeseen on päästy kaupunkikunnissa.

6.3 Seudullinen lastensuojelun moniammatillinen asiantuntijaryhmä

Lastensuojelulain mukaan kunnan on huolehdittava siitä, että lapsen asioista vastaavalla sosiaalityöntekijällä on käytettävissään lastensuojelutyössä tarvittavaa asiantuntemusta. Tällaista on lapsen kasvuun ja kehitykseen, terveydenhuoltoon sekä oikeudellisiin kysymyksiin liittyvä asiantuntemus. Lain 14 § mukaisesti kunnan tai useamman kunnan yhdessä tulee asettaa lastensuojelun asiantuntijaryhmä, johon kuuluu edustajia sosiaali- ja terveydenhuollosta, lapsen kasvun ja kehityksen asiantuntijoista sekä muista työssä tarvittavista asiantuntijoista.

Etelä-Kymenlaakson seudullisen moniammatillisen asiantuntijaryhmän muodostamisesta päätettiin alueen kuntien sosiaalijohdon kokouksessa 18.2.2008. Ryhmässä on edustajat kaikista seudun kunnista. Ryhmän järjestäytymiskokous pidettiin 15.10.2008 ja se on kokoontunut sen jälkeen 12 kertaa lokakuuhun 2010 mennessä. Asiantuntijaryhmä on tarkoitettu lastensuojelulain mukaisten tehtävien lisäksi konsultaatioavuksi myös ehkäisevän lastensuojelun palveluiden työntekijöille.

6.4 Lastensuojelun edunvalvonta

Lastensuojelun edunvalvonnassa on kyse uudesta lapsen oikeuksiin liittyvästä toimintamuodosta. Se vahvistaa YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksen mukaisesti lapsen oikeutta osallistua häntä koskevaan päätöksentekoon ja saada tietoa häntä koskevista lastensuojelun toimenpiteistä ja päätöksistä.

Huoltajan tehtävänä on valvoa lapsen etua ja käyttää puhevaltaa häntä koskevissa asioissa. Lastensuojelussa syntyy kuitenkin joskus tilanteita, joissa huoltaja ei voi toimia puolueettomasti lapsen edunvalvojana. Vuoden 2008 alussa voimaan tulleen lastensuojelulain 22 § mukaan lapselle tulee määrätä edunvalvoja, jos huoltaja ei voi puolueettomasti valvoa lapsen etua ja samalla edunvalvojan määrääminen on tarpeellista asian selvittämiseksi tai lapsen edun turvaamiseksi.

Pelastakaa lapset ry:n sekä muiden järjestöjen yhteisessä hankkeessa lastensuojelun edunvalvontaa on kehitetty valtakunnallisesti vuodesta 2005 lähtien. Hankkeen järjestämiin edunvalvojakoulutuksiin on osallistunut Etelä-Kymenlaaksosta yksi henkilö ja tällä hetkellä meneillään olevassa koulutuksessa on toinen.

7 Toimenpideohjelma

Seudullisen suunnitelmaprosessin päämäärät, tavoitteet ja toimenpiteet on koottu alla olevaan taulukkoon. Etelä-Kymenlaakson kunnissa kullakin suunnitelmakaudella meneillään olevien lapsi, nuoria ja perheitä koskevien kehittämishankkeiden tavoitteet ja toimenpiteet tulee johtaa hyvinvointisuunnitelmien strategiatavoitteista ja suunnitella osaksi toimenpideohjelmaa.

Toimenpideohjelmataulukon on koottu väreillä merkityt yhdelle tai useammalle kunnalle yhteiset kehittämistoimenpiteet. Mustalla tekstillä on raporttia kirjoittaneiden kehittämissuunnittelijoiden ehdotukset toimenpideohjelmaksi.

PÄÄMÄÄRÄ	TAVOITTEET	TOIMENPITEET	AIKA JA VASTUUTAHO
LAPSIPERHEIDEN TURVALLINEN ARKI	Varhaisen tuen toteuttaminen	-Voi hyvin nuori! – hanke (Hamina, Kotka):Varhaisen/oi-kea-aikaisen puuttumisen politiikan kuvaus -Lapsen ääni-hankkeessa jalkautetaan poikkihallinnollinen varhaisen tuen Lastentalo-toimintamalli ja järjestetään osallisuuskoulutus	
	Vastuullinen vanhemmuus	-Vanhempien ajankäytön painopisteiden muuttaminen: enemmän arjen yhdessäoloa lasten ja nuorten kanssa -perhevalmennus-ohjelma (Lapsen ääni-hanke)	
	Lähiyhteisöt lasten, nuorten ja perheiden tukena	-Vahvistetaan kumppanuutta ja verkostoitumista järjestöjen, seurakunnan ja yksityisen sektorin	

		<p>kanssa lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi (Hamina, Kotka)</p> <p>-Vanhemmille, lapsille ja nuorille suunnattujen ryhmämuotoisten toimintojen, avoimen varhaiskasvatuksen sekä matalan kynnyksen paikkojen kehittäminen</p>	
	Kasvuympäristöjen fyysinen ja sosiaalinen turvallisuus	<p>-Toimintamalli, jolla lasten ja nuorten kasvuolojen riskit tunnistetaan ja huomioidaan ne kaavoituksessa, asumisen ja liikenteen suunnittelussa sekä palveluverkossa (Hamina, Kotka)</p> <p>-koulussa viihtymisen parantaminen</p>	
SYRJÄYTYMI- SEN EHKÄISY JA OSALLISUUDEN LISÄÄMINEN	Lapsiperheiden toimeentulon seuranta ja tukitoimet	Köyhien lapsiperheiden tueksi sosiaalinen luototus (Hamina, Kotka)	
	Nuorten koulutukseen ja työelämään tukeminen	<p>Voi hyvin nuori! – hanke: (Hamina, Kotka):</p> <p>-erityisluokan/avo-koulukodin mahdollisuudet</p> <p>-toimintamalli nuorten rikosentekijöiden auttamiseksi</p> <p>-tuetaan ja seurataan nuorten koulutuksen jälkeisen sijoittumisen toteutumista (etsivä nuorisotyö, nivelvaihe yläkoulun jälkeen) (Pyhtää)</p>	
	Nuorten mielenterveyden ja päihteettömyyden edistäminen	Yläasteikäiset: ilman ystävää olevien määrä nollaan, kiusattujen määrä nollaan	
	Otetaan käyttöön intensiivisiä työmenetelmiä nuorten	-tiivit interventiot varhaisemmassa vaiheessa: tilanteiden	

	syрjäytymisen ehkäisyssä	kriisiytymisen ehkäiseminen (LÄ-hanke)	
	Maahanmuuttajien erityistarpeiden huomioon ottaminen	-päivitetään seudullinen maahanmuutto-ohjelma monikulttuurisen työn tueksi (Hamina) -tehdään suunnitelma monikulttuuristen toimintamallien kehittämisestä ja vahvistamisesta (Kotka)	
PALVELUJEN LAADUN, VAIKUTTAVUUDEN JA SAATAVUUDEN PARANTAMINEN	Kehittämishankkeiden tavoitteiden johtaminen hyvinvointisuunnitelmista	-Suunnitelmat pohjaksi lapsia, nuoria ja perheitä koskevaan hankesuunnitteluun	
	Seudun eri kuntien asukkailla yhdenvertaiset palvelut	-seudullisesti järjestetyt palvelut -erityistyöntekijöiden palveluiden kehittäminen: osa palveluista hankitaan ostopalveluina (Pyhtää) -hyödynnetään lastensuojelun osaamista yli kuntarajojen (Hamina)	
	Päivähoidossa, koulussa ja oppilashuollossa riittävät resurssit	ryhmäkoot tarkistetaan/pidetään tarkoituksenmukaisina /tuntikehystä lisätään tai kohdennetaan (Hamina, Pyhtää)	
	Nuorten matalan kynnyksen palvelujen lisääminen	-luodaan matalan kynnyksen toimintatapa erit. nuoria kohtaaviin palveluihin (Hamina, Kotka, Pyhtää)	

8 Suunnitelman seuranta ja arviointi

Seudullisen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman seurannasta ja arvioinnista vastaa suunnitelman laatimista ohjannut työryhmä. Tehtävässään ryhmä käyttää apuna kuntakohtaisten suunnitelmien seurantaan ja arviointiin kehitettyjä hyviä käytäntöjä.

KÄYTETYT LÄHTEET

Etelä-Kymenlaakson maahanmuutto-ohjelma 2007-2012

Etelä-Suomen läänin perhepoliittinen ohjelma 2006-2015. Etelä-Suomen lääninhallituksen julkaisuja 113. Multiprint, Helsinki 2006

Haminan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma. Haminan kaupunki 2010

Haminan, Miehikkälän, Pyhtään ja Virolahden nuorisobarometri 2009. Nupit Kaakkoon! 2007-2011 –projekti

Kotkan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma 2009-2012. Kotkan kaupunki 2009
Kotkan nuorisobarometri 2008. Nupit kaakkoon! 2007-2011 –projekti

Kymenlaakson hyvinvointistrategia 2007-2015. (Toim.) Hilikka Dufva, Sirkku Kallio ja Anneli Airola

Lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämisohjelma 2007-2011. Opetusministeriö 2007

Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma v. 2010. Pyhtään kunta

Liite 1

LASTEN JA NUORTEN TERVEYTTÄ JA HYVINVOINTIA KUVAAVAT TILASTOINDIKAATTORIT (Sotkanet, Indikaattorihanke Väestön hyvinvointi ja terveys)

- 1. Ahtaasti asuvat lapsiasuntokunnat, % kaikista lapsiasuntokunnista
- 2. Yksinhuoltajaperheet, % lapsiperheistä
- 3. Ei yhtään läheistä ystävää, % 8.- ja 9.-luokan oppilaista
- 4. Keskivaikea tai vaikea masentuneisuus, % 8.- 9.-luokan oppilaista
- 5. Tupakoi päivittäin, % 8.- ja 9.-luokan oppilaista
- 6. Tosi humalassa vähintään kerran kuukaudessa, % 8.- ja 9.-luokan oppilaista
- 7. Kokeillut laittomia huumeita ainakin kerran, % 8.- ja 9.-luokan oppilaista
- 8. Vanhemmuuden puutetta, % 8.- ja 9.-luokan oppilaista
- 9. Harrastaa liian vähän liikuntaa viikossa, % 8.- ja 9.-luokan oppilaista
- 10. Liikunnan harrastusta harvemmin kuin kerran viikossa, % 8.- ja 9.-luokan oppilaista
- 11. Päivittäin vähintään kaksi oiretta, % 8.- ja 9.-luokan oppilaista
- 12. Terveystila keskinkertainen tai huono, % 8.- ja 9.-luokan oppilaista
- 13. Koulun fyysisissä työoloissa puutteita, % 8.- ja 9.-luokan oppilaista
- 14. Lasten pienituloisuusaste
- 15. Kodin ulkopuolelle sijoitetut 0-17 -vuotiaat, % vastaavanikäisestä väestöstä
- 16. Nuorisotyöttömät, % 15-24 -vuotiaasta työvoimasta (id: 189)
- 17. Toimeentulotukea saaneet 18-24-vuotiaat, % vastaavanikäisestä väestöstä
- 18. Raskaudenkeskeytykset alle 25 -vuotiailla / 1000 15-24-vuotiaasta naista
- 19. Erityiskorvattaviin lääkkeisiin oikeutettuja 0-15 -vuotiaita, % vastaavanikäisestä väestöstä
- 20. Vammojen ja myrkytysten vuoksi sairaalassa hoidetut 0-15 -vuotiaat / 1000 vastaavanikäistä
- 21. Erityiskorvattaviin lääkkeisiin oikeutettuja 16-24 -vuotiaita, % vastaavanikäisestä väestöstä
- 22. Vammojen ja myrkytysten vuoksi sairaalassa hoidetut 16-24 -vuotiaat / 1000 vastaavanikäistä
- 23. Mielenterveyden häiriöihin sairaalahoitoa saaneet 0-17- vuotiaat / 1000 vastaavanikäistä
- 24. Mielenterveyden häiriöihin sairaalahoitoa saaneet 18-24 -vuotiaat / 1000 vastaavanikäistä
- 25. Päihteiden vuoksi sairaaloiden ja terveyskeskusten vuodeosastoilla hoidossa olleet 15-24 -vuotiaat / 1000 vastaavanikäistä
- 26. Päihdehuollon laitoksissa hoidossa olleet 15-24 -vuotiaat / 1000 vastaavanikäistä
- 27. Koulukiusatuksi joutuneet, % 8. ja 9. luokkalaisista

Liite 2. Etelä-Kymenlaakson kuntien väestö ikäryhmittäin 2006-2009

	2006		2007		2008		2009	
ikäryhmä		%		%		%		%
Hamina	21826		21864		21897		21483	
- 14	3363	15,4	3319	15,2	3306	15,1	3197	14,9
15 - 64	14000	64,1	14035	64,2	14018	64,0	13695	63,7
65 - 74	2390	11,0	2391	10,9	2409	11,0	2413	11,2
75 -	2073	9,4	2119	9,7	2164	9,9	2178	10,1
Kotka	54607		54607		54612		54775	
- 14	8208	15,0	8144	15,0	8073	14,8	8155	14,9
15 - 64	35934	65,8	35957	65,8	35857	65,6	35652	65,1
65 - 74	5395	9,9	5347	9,8	5506	10,1	5617	10,2
75 -	5070	9,3	5159	9,4	5176	9,5	5351	9,8
Miehikkälä	2413		2380		2349		2278	
- 14	348	14,4	335	14,1	324	13,8	291	12,8
15 - 64	1375	57,0	1371	57,6	1359	57,9	1335	58,6
65 - 74	340	14,1	324	13,6	322	13,7	320	14,0
75 -	350	14,5	350	14,7	344	14,6	332	14,6
Pyhtää	5141		5144		5146		5316	
- 14	896	17,4	904	17,6	892	17,3	891	16,8
15 - 64	3275	63,7	3266	63,5	3274	63,6	3376	63,5
65 - 74	514	10,0	514	10,0	516	10,0	539	10,1
75 -	456	8,9	460	8,9	464	9,0	510	9,6
Virolahti	3611		3583		3557		3530	
- 14	526	14,6	519	14,5	514	14,4	486	13,8
15 - 64	2236	61,9	2225	62,1	2206	62,0	2212	62,7
65 - 74	390	10,8	382	10,6	388	10,9	381	10,8
75 -	459	12,7	457	12,7	449	12,6	451	12,7

Lähde: Tilastokeskus

Liite 3. Etelä-Kymenlaakson kuntien väestönkehitys 2015-2040

	2015		2020		2040	
Ikäluokat	22055	%	22126	%	21682	%
Hamina						
- 14	3209	14,5	3156	14,3	2941	13,6
15 - 64	13099	59,4	12632	57,1	11449	52,8
65 - 74	3249	14,7	3461	15,6	2781	12,8
75 -	2498	11,3	2877	13,0	4511	20,8
Ikäluokat	54763	%	54856	%	54236	%
Kotka						
- 14	7751	14,2	7790	14,2	7332	13,5
15 - 64	33633	61,4	32337	58,9	30670	56,5
65 - 74	7795	14,2	8275	15,1	6317	11,7
75 -	5584	10,2	6454	11,8	9917	18,3
Ikäluokat	2161	%	2065	%	1850	%
Miehikkälä						
- 14	262	12,1	247	12,0	218	11,8
15 - 64	1202	55,6	1106	53,6	956	51,7
65 - 74	353	16,3	364	17,6	270	14,6
75 -	344	15,9	348	16,8	406	21,9
Ikäluokat	5164	%	5180	%	5127	%
Pyhtää						
- 14	842	16,3	857	16,5	802	15,6
15 - 64	3099	60,0	2984	57,6	2774	54,1
65 - 74	714	13,8	760	14,7	626	12,2
75 -	509	9,9	579	11,2	925	18,0
Ikäluokat	3414	%	3366	%	3203	%
Virolahti						
- 14	501	14,7	495	14,7	456	14,2
15 - 64	1990	58,3	1886	56,0	1677	52,4
65 - 74	502	14,7	547	16,3	420	13,1
75 -	421	12,3	438	13,0	650	

Liite 4. Hoitoon pääsyn aikaraja-suositukset

Kaikki **kiireellistä hoitoa** tarvitsevat saavat Suomessa apua välittömästi terveyskeskusten ja sairaaloiden päivystysvastaanotoilla, huolimatta potilaan asuinkunnasta. **Kiireetöntä hoitoa** tarjotaan kunnan asukkailla terveyskeskuksissa, ja hoitoon pääsulle on taattu tietyt määräajat.

Hätätapaukset

- Kiireellisissä tapauksissa, kuten onnettomuuden sattuessa tai äkillisissä sairastumisissa hoitoon pääsee välittömästi
- Kiireellistä hoitoa varten terveyskeskuksissa ja sairaaloissa on päivystysvastaanotot
- Kiireellisissä tapauksissa sairaanhoitoon pääsevät kaikki apua tarvitsevat asuinkunnasta riippumatta

Terveyskeskus

- Kiireettömät tapaukset hoidetaan kunnallisissa terveyskeskuksissa
- Kiireettömään sairaanhoitoon pääsevät terveyskeskuksen alueella asuvat, ellei muuta ole sovittu
- Kiireettömään sairaanhoitoon on päästävä tietyssä määräajassa
- Arkin terveyskeskuksen aukioloaikana sinne on saatava välittömästi puhelin yhteys tai sinne on voitava mennä käymään
- Käyntiaika
Jos hoidon tarpeen arviointi vaatii terveyskeskuksessa käyntiä, sinne on saatava aika kolmen arkipäivän kuluessa yhteydenotosta
- Hoitoonpääsy
Hoitoon on terveyskeskuksessa päästävä viimeistään kolmessa kuukaudessa

Erikoissairaanhoito

- Jos terveyskeskuksessa annetaan erikoissairaanhoitoa, siihen on päästävä viimeistään kuudessa kuukaudessa

Sairaala

- Sairaalaan pääsy edellyttää lääkärin lähetettä
- Sairaalassa hoidon tarpeen arviointi on aloitettava kolmessa viikossa lähetteen saapumisesta sinne
- Arvio voidaan tehdä joko lähetteen perusteella tai kutsumalla potilas tutkimuksiin sairaalaan
- Hoitoonpääsy
Jos tutkimuksissa todetaan, että potilas tarvitsee sairaalahoitoa, se on aloitettava viimeistään kuudessa kuukaudessa hoidon tarpeen arvioinnista

Hoito muualla

- Jos oma terveyskeskus tai sairaala ei pysty hoitamaan potilasta määräajassa, sen on järjestettävä, sen on järjestettävä potilaalle mahdollisuus päästä hoitoon muualle, joko toiseen sairaanhoitopiiriin tai yksityissektorille
- Potilaalle ei aiheudu tästä ylimääräisiä kuluja
- Potilaalla on oikeus myös kieltäytyä hoidosta

Liite 5. Perheet perhetyypin ja lasten lukumäärän mukaan 2009

		1 < 18-v.	2 < 18-v.	3 < 18-v.	4+ < 18-v.	Yht.
KOKO MAA	Aviopari ja lapsia	130196	148874	57352	22678	359100
	Avopari ja lapsia	55294	39020	10390	2673	107377
	Äiti ja lapsia	58390	31940	8957	2859	102146
	Isä ja lapsia	10577	3943	829	200	15549
Hamina	Aviopari ja lapsia	543	557	222	57	1379
	Avopari ja lapsia	214	158	38	10	420
	Äiti ja lapsia	224	115	31	9	379
	Isä ja lapsia	42	24	4	0	70
Kotka	Aviopari ja lapsia	1236	1352	490	104	3182
	Avopari ja lapsia	548	370	108	34	1060
	Äiti ja lapsia	715	344	108	34	1201
	Isä ja lapsia	124	49	11	1	185
Miehikkälä	Aviopari ja lapsia	55	53	20	6	134
	Avopari ja lapsia	23	16	3	3	45
	Äiti ja lapsia	11	14	1	0	26
	Isä ja lapsia	5	0	0	0	5
Pyhtää	Aviopari ja lapsia	132	183	54	18	387
	Avopari ja lapsia	57	45	8	1	111
	Äiti ja lapsia	52	32	5	4	93
	Isä ja lapsia	18	3	1	0	22
Virolahti	Aviopari ja lapsia	63	112	35	11	221
	Avopari ja lapsia	30	19	6	0	55
	Äiti ja lapsia	26	16	0	3	45
	Isä ja lapsia	3	0	1	0	4

Liite 6. Siviilisäädyn muutoksia

		2006	2007	2008	2009
Koko maa	solmitut	28236	29497	31014	29836
	avioliitot				
Hamina	avioerot	13255	13224	13471	13527
	solmitut	93	115	130	90
Kotka	avioliitot				
	avioerot	74	54	41	59
Miehikkälä	solmitut	293	293	286	311
	avioliitot				
Pyhtää	avioerot	160	163	149	146
	solmitut	7	12	3	11
Virolahti	avioliitot				
	avioerot	1	3	6	4
Virolahti	solmitut	27	19	18	31
	avioliitot				
Virolahti	avioerot	12	15	12	9
	solmitut	13	14	12	16
Virolahti	avioliitot				
	avioerot	3	4	7	5

Liite 8. Lapset päivähoidon ja esiopetuksen piirissä kunnittain:

Lasten määrä	2006	2007	2008
HAMINA			
1 - 6-vuotiaat	1292	1251	1230
Päivähoidon piirissä	563	699	692
Heistä alle 3-v.	121	128	116
Esiopetuksessa	247	254	228
Henkilökunta yht./1000 1-6v.	131,6	138,4	
--> Perhepäivähoitajia	42,6	42,2	
--> Lastentarhanopettajia	33,3	32,6	
-->Lastenhoitajia ja päiväkotiapulaisia	55,7	63,6	
	2006	2007	2008
KOTKA			
1 - 6-vuotiaat	3055	2995	2963
Päivähoidon piirissä	1587	1815	1865
Heistä alle 3-v.	298	336	355
Esiopetuksessa	549	569	530
Henkilökunta yht./1000 1-6v.	113	117,2	
--> Perhepäivähoitajia	15,4	15,3	
--> Lastentarhanopettajia	34,4	35,5	
--> Lastenhoitajia ja päiväkotiapulaisia	63,2	66,4	
	2006	2007	2008
MIEHIKKÄLÄ			
1 - 6-vuotiaat	115	117	114
Päivähoidon piirissä	72	68	67
Heistä alle 3-v.	16	11	12
Esiopetuksessa	15	15	27
Henkilökunta yht./1000 1-6v.	156,6	188	
--> Perhepäivähoitajia	34,8	42,7	
--> Lastentarhanopettajia	52,2	42,7	
--> Lastenhoitajia ja päiväkotiapulaisia	69,6	76,9	
	2006	2007	2008
PYHTÄÄ			
1 - 6-vuotiaat	304	306	305
Päivähoidon piirissä	185	181	179
Heistä alle 3-v.	38	45	39
Esiopetuksessa	58	56	53
Henkilökunta yht./1000 1-6v.	115	124,6	
--> Perhepäivähoitajia	49,3	42,6	
--> Lastentarhanopettajia	16,4	16,4	
--> Lastenhoitajia ja päiväkotiapulaisia	49,3	65,6	
	2006	2007	2008
VIROLAHTI			
1 - 6-vuotiaat	197	208	211
Päivähoidon piirissä	121	118	144
Heistä alle 3-v.	31	18	33
Esiopetuksessa	29	30	29
Henkilökunta yht./1000 1-6v.	101,5	96,3	
--> Perhepäivähoitajia	35,5	32,1	
--> Lastentarhanopettajia	35,5		
--> Lastenhoitajia ja päiväkotiapulaisia	30,5	36,7	27,5

VIROLAHTI								
1-Luokka	21	0	31	0	32	0	30	0
2-Luokka	27	0	22	0	30	6,7	31	3,2
3-Luokka	39	0	27	0	21	4,8	29	6,9
4-Luokka	35	0	39	0	26	0	21	9,5
5-Luokka	37	0	38	2,6	40	2,5	26	0
6-Luokka	54	1,9	37	0	34	11,8	39	5,1
7-Luokka	41	2,4	55	1,8	36	5,6	33	18,2
8-Luokka	41	9,8	43	7,0	55	5,5	37	5,4
9-Luokka	27	3,7	44	9,1	40	0	54	7,4